

SDE Analiz

Siyasi Partilerin Seçim Beyannameleri Üzerine Bir Karşılaştırma

*SDE İç Politika ve Demokratikleşme Programı
Koordinatörlüğü*

İçindekiler:

Sunuş	3
Siyasi Partilerin Seçim Beyannameleri Üzerine Bir Karşılaştırma	4
Seçim Beyannamelerinde Yeni Anayasa ve Demokratikleşme	6
Siyasî Partilerin Seçim Beyannamelerinde	
Dış Politika Projeksiyon ve Beklentiler	16
Seçim Beyannamelerinde Savunma ve Güvenlik Politikaları	25
Siyasal Partilerin Seçim Beyannamelerinin Ekonomi Programları Açısından	
Bir Karşılaştırması	33

Sunuş

Stratejik Düşünce Enstitüsü (SDE) çizgisi Türkiye'nin demokratikleşmesi ve sorunlarını siyaset çerçevesinde çözmesini önceleyen bir sivil toplum örgütüdür. Türkiye'nin yıllardır kronikleşmiş sorunlarının çözümü için özellikle 2000'li yılların başından itibaren bu anlamda çok önemli bir sürece girildi.

12 Haziran seçimleri sorunların demokratik yollardan ve siyaset kurumunun içinde çözümü açısından oldukça önemli bir adım olacak. Bu nedenle 12 Haziran seçimleri, seçim öncesi yaşanan atmosfer, seçimlerde siyasi partilerin çözüm önerileri ve seçim sonuçları üzerinde ayrıntılı durulması gereken bir konumda. SDE olarak tüm bunların çözüm sürecine katkı sağlayacak bir boyut kazanması için sürece destek olmak istiyoruz. Bu nedenle elinizdeki çalışma hazırlandı. Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde önce SDE Demokratikleşme ve İç Politika Koordinatörlüğü tarafından Prof. Dr. Tanel Demirel, Doç. Dr. Hamit Emrah Beriş, Doç. Dr. Yusuf Tekin ve Dr. Murat Yılmaz tarafından TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerin seçim beyannameleri üzerinde ayrıntılı analizlerin yapıldığı bir çalıştay organize edildi. Bu çalıştay sonrasında SDE bünyesindeki koordinatörlükler kendi görev alanları ile ilgili konularda siyasi partilerin seçim beyannamelerinin analiz edildiği bu çalışmayı hazırladı.

Çalışmada siyasi partilerin seçim beyannamelerinin demokratikleşme ve yeni anayasa süreci açısından değerlendirildiği bölüm Doç. Dr. Yusuf Tekin, dış politika açısından incelendiği bölüm Doç. Dr. Murat Çemrek, savunma ve güvenlik politikaları açısından ele alındığı bölüm Prof. Dr. Aytekin Geleri ve ekonomi politikaları açısından irdelendiği bölüm ise Doç. Dr. Muhsin Kar tarafından hazırlanmıştır.

SDE Demokratikleşme ve İç Politika Koordinatörlüğü

SIYASİ PARTİLERİN SEÇİM BEYANNAMELERİ ÜZERİNE BİR KARŞILAŞTIRMA

Türkiye'nin siyaset etme geleneği açısından bakıldığında, kronik sorun alanlarına ilişkin farklı bakış açıları geliştiren siyasal iktidarların, birkaç seçim dönemi sonrasında statükonun bir parçası haline geldikleri ve seçim beyanmelerini de bu minvalde hazırladıkları görülmektedir.

12 Haziran 2011 seçimleri, birçok açıdan 1877 yılı ile başlayan Türkiye'deki seçim sürecinin en önemli halkalarından birisi olarak değerlendirilebilir. Özellikle son yıllarda atılan demokratikleşme adımlarının devamı ve yerleşik bir anayasal demokrasiye sahip olabilmek açısından önemli olan bu seçimler, aynı zamanda Türk siyasal hayatı bakımından da son derece ilginç bir deneyim oluşturacaktır. Bugüne kadar birbirine karşıt ya da muhalif olan ve bu nedenle bir araya gelmeleri imkânsız görünen siyasal yapı, anlayış ve yönelimlerin, bu seçimler bağlamında açık veya örtük bir şekilde bir araya gelebilmeleri, söz konusu ilginçliğin bir tezahürü olarak görülebilir. Bu doğrultuda, Türkiye'de siyaseti kategorize ederken kullanılan sağ-sol tanımlamasının seçimler sonrasında yeni bir kırılmaya uğrayacağını ve tartışmanın daha hararetli bir boyuta ulaşacağını tahmin etmek de çok güç olmamaktadır.

Türkiye'nin siyaset etme geleneği açısından bakıldığında, kronik sorun alanlarına ilişkin farklı bakış açıları geliştiren siyasal iktidarların, birkaç seçim dönemi sonrasında statükonun bir parçası haline geldikleri ve seçim beyanmelerini de bu minvalde hazırladıkları görülmektedir. Muhalif siyasi partilerin seçim öncesinde ilan ettikleri beyanmeler ise, genellikle üzerinde fazla bir çaba sarf edilmeden hazırlanan popülist bir nitelik taşımakta ve seçim sonrasında pek de hatırlanmamaktadır. Dolayısıyla siyasi partilerin seçim stratejilerini seçim beyanmeleri üzerine kurguladıklarını ileri sürmek son derece zordur. Seçim süreçlerinin, beyanmelerde yer verilen projeler hakkında ayrıntılı tartışmalar yapmak yerine, karşılıklı polemiklerle ve suçlamalarla geçmesi de bu durumun bir kanıtıdır.

SDE Analiz

12 Haziran 2011 seçimlerine ilişkin tartışma ve seçim stratejileri de bu genellemeden muaf tutulabilecek bir nitelik göstermemektedir. Siyasi partilerin adeta birbirlerini gözleyerek ve şatafatlı görsel törenler eşliğinde sundukları seçim beyannameleri üzerinde neredeyse hiç tartışma yapılmaması, beyannamelerin gazetelerde, televizyon programlarında ve akademik çevrelerde objektif analizlerle ele alınmaması gibi hususlar, bu türden bir muaf tutmayı mümkün kılmamaktadır. Bunun önemli nedenlerinden birisi seçim beyannamelerinin Türkiye’de siyaset sahnesinde belirleyici bir metin olarak kabul edilmemesidir. Hatta siyasi partilerin yöneticileri, milletvekilleri ve üyelerinin bile, çoğu zaman seçim beyannamelerinde nelerin yazılı olduğunu hatırlamadıklarını ifade etmek abartı olmayacaktır.

Seçim beyannameleri üzerinde yapılabilecek bir diğer genelleme olarak şu söylenebilir: 12 Haziran seçimlerine katılacak bütün siyasi partilerin yayınladıkları seçim beyannamelerinde ülke sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri konusunda önemli oranda benzerlikler bulunmaktadır. Bu benzerlikler, özellikle sorunların tespit edilmesi ve ortaya konması hususunda yoğunlaşmaktadır. Hemen hemen tüm siyasi partiler tarafından Türkiye’nin yeni bir anayasaya ihtiyaç duyduğu, demokratikleşme düzeyi açısından arzu edilen düzeyde olmadığı, ekonomik göstergeler bakımından potansiyelinin oldukça altında bulunduğu ya da temel hak ve hürriyetler yönünden ciddi sorunlar yaşadığı ifade edilmektedir. Kuşkusuz bu tespitlere yönelik çözüm önerileri hususunda siyasi partilerin farklı tercihleri, politikaları ve önerileri söz konusu olabilir. Aynı şekilde benzer çözüm önerileri ve projelerin bulunması da gayet doğaldır. Burada tuhaf olan ‘şey’ sürekli olarak uzlaşma arayışından bahseden siyasi partilerin, seçim için hazırladıkları beyannamelerinde bu tür ifadelere hiç yer vermemesidir. Siyasi partilerin ortak çözüm noktalarında birleşebileceklerine ve uzlaşma arayışında olabileceklerine dair güçlü bir vurguda bulunmamalarının kamuoyunda ciddi bir hayal kırıklığı yarattığı söylenebilir.

---

12 Haziran seçimlerine katılacak bütün siyasi partilerin yayınladıkları seçim beyannamelerinde ülke sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri konusunda önemli oranda benzerlikler bulunmaktadır. Bu benzerlikler, özellikle sorunların tespiti hususunda yoğunlaşmaktadır.

SDE Analiz

Seçim Beyannamelerinde Yeni Anayasa ve Demokratikleşme

Ak Parti beyannamesinde demokratikleşme hedefi için "İleri Demokrasi" adıyla bir hedef ortaya konulmuş, 2002 sonrası dönem için "Türk demokrasisinin normalleşme yılları" tanımlaması yapılmıştır. Yani 9 yıla yaklaşan iktidar döneminde bu konuda önemli adımlar atıldığının altı çizilmiştir.

Siyasi partilerin seçim beyannamelerinde en çok yer ayrılan başlık demokratikleşme ve yeni anayasa sürecine ilişkindir. Bu başlık altında yer verilen hususlar hemen hemen toplumun bütün kesimleri tarafından üzerinde uzlaşılan temel sorun alanlarıdır. Sorunlar üzerinde uzlaşılmış olması, bu sorunların çözümü konusunda da uzlaşma ihtimali konusunda ümitli olmamıza neden olmaktadır.

Adalet ve Kalkınma Partisi Seçim Beyannamesinde Demokratikleşme ve Yeni Anayasa

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 12 Haziran seçimleri için hazırladığı seçim beyannamesi "Türkiye Hazır: Hedef 2023" başlığını taşıyor. Metinde iki husus hemen dikkat çekiyor. 3 Kasım 2002 seçimlerinden sonra başlayan AK Parti iktidarı sırasında yapılan icraatlara beyannamede oldukça geniş yer ayrılması ilk hususu; beyannamenin bir seçim dönemini değil de, 2023 yılını vizyon olarak seçmesi ise ikinci hususu oluşturuyor.

Ak Parti beyannamesinde demokratikleşme hedefi için "İleri Demokrasi" adıyla bir hedef ortaya konulmuş, 2002 sonrası dönem için "Türk demokrasisinin normalleşme yılları" tanımlaması yapılmıştır. Dolayısıyla 9 yıla yaklaşan iktidar döneminde bu konuda önemli adımlar atıldığının altı çizilmiştir. Bu kısımda üzerinde en çok durulan konulardan biri, kamuoyunda 'Kürt Açılımı' ya da 'Demokratik Açılım' gibi isimlerle bilinen "Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi"dir. "Farklı kesimlerin mağduriyetleriyle oluşan toplumsal sorunlarımızı millî birlik ve kardeşlik çerçevesinde çözme iradesini ifade etmek" biçiminde tanımlanan projede, toplum içinde ayrımcılığa maruz bırakıldığı ve

SDE Analiz

mağduriyetler yaşadığı ifade edilen Kürt, Alevi, gayrimüslim ve Roman vatandaşların hayat şartlarının iyileştirilmesi yönünde adımlar atılmaya devam edileceği belirtilmiştir. Bu noktada altı çizilmesi gereken bir diğer husus da, Ak Parti'nin ilk defa bir beyannamesinde bu konuya yer vermiş olması ve Kürt sorunu ifadesini ilk defa bu türden bir metinde kullanmış olmasıdır. Bu başlık altındaki sorunların bugüne değin güvenlik eksenli ele alındığı şeklindeki eleştirinin de altı ayrıca çizilmelidir. Beyannamenin bu kısmı ile ilgili eleştirel bir husus, sorunun demokratik yollarla ve müzakere ile çözüleceğinin belirtilmesine rağmen yeni dönemde atılacak somut adımlarla ilgili hiçbir ipucu vermemesidir. Burada gelecekte atılacak somut adımlardan çok, TRT 6'nın kurulması veya üniversitelerde Kürtçe bölümlerinin açılması gibi adımlara yer verilmiştir.

Ak Parti beyannamesinde 'İleri Demokrasi' hedefi bağlamında dile getirilen ikinci önemli vaat "bireyi ve onun haklarını esas alan, devleti kutsal bir varlık değil bireye ve topluma hizmet eden bir araç olarak gören, toplumsal çeşitliliği bir tehlike değil zenginlik olarak kabul eden, tek sesliliği değil çoğulculuğu öne çıkaran ve demokratik hukuk devletinin tüm unsurlarını içeren bir" yeni anayasanın hazırlanacağı vaadidir. Bu kapsamda, adalet ve yargının işleyişi ile ilgili konularda, başta HSYK olmak üzere, yüksek yargı organlarının meşruluklarını ve halkın yargıya güvenini artırıcı düzenlemelerin yapılacağı ifadelerine de yer verilmiştir. AK parti, yeni dönemde Ombudsmanlık kurumunun kurulacağını, istinaf mahkemelerinin oluşturulacağını ve yargılamayı hızlandıracak tedbirlerin alınmasına devam edileceğini de vaat etmektedir. Bütün bunlar gerçekleştiğinde Ak Parti'ye göre, yargı kimsenin ön veya arka bahçesi olmayacak ve millet adına karar veren ve güven duyulan bir adalet sistemi kurulacaktır.

Ak Parti beyannamesinin "İleri Demokrasi" başlıklı kısmında son olarak "Vatandaş ve Sonuç Odaklı Yönetim" başlığıyla yerel yönetimlerin güçlendirileceğine ilişkin vaatler yer almaktadır. Burada bütün bürokratik mekanizmaların vatandaşların yaşamlarını kolaylaştırmak üzere yeniden düzenlenmeye devam edileceği; demokratik standartların yükseltilmesi için yerel yönetimlerin güçlendirileceği ifadelerine yer verilmektedir.

Demokratikleşme bahsiyle ilgili olarak Ak Parti yeni dönemde siyasetin alanını güçlendirecek ve başta anayasa yapım süreci olmak üzere halkın siyasi katılımını sivil toplum örgütleri aracılığıyla da rahatlıkla gerçekleştirebilecekleri alanlar açacağını vaat etmektedir. Bu konuda özellikle yeni anaya-

AK parti, yeni dönemde Ombudsmanlık kurumunun kurulacağını ve istinaf mahkemelerinin oluşturulacağını vaat etmektedir. Bütün bunlar gerçekleştiğinde Ak Parti'ye göre, yargı kimsenin ön veya arka bahçesi olmayacak ve millet adına karar veren ve güven duyulan bir adalet sistemi kurulacaktır.

SDE Analiz

sa yapım sürecine ilişkin beyannamedeki vaatler oldukça önemlidir. Yeni anayasayı kesinlikle TBMM'nin yapacağını ifade eden AK Parti, bu süreçte sivil ve özgür bir tartışma ortamı oluşturacağını, geniş bir katılımı temin edeceğini ve anayasanın referandum ile kabul edilmesini sağlayacağını ifade etmektedir.

CHP Bildirgesinde Demokratikleşme ve Anayasa

"Özgürlüğün ve Umudun Ülkesi Herkesin Türkiye'si" başlığıyla kamuoyuna duyurulan Cumhuriyet Halk Partisi Seçim Bildirgesinin temel değeri "özgür insan" olarak belirtilmektedir. Metin "Türkiye'de özgürlükçü demokrasinin kurulması için yeni bir toplumsal sözleşmeye, bu ülkede yaşayan herkesin özgürlüklerini alabildiğine genişleten ve hükümetlerin baskıcı politikalarından koruyan yeni bir anayasa" ihtiyacına yapılan vurguyla başlıyor. CHP'ye göre yeni anayasanın temel değerleri özgürlük, eşitlik, sosyal adalet, demokrasi ve laiklik ilkelerinden oluşmalıdır. Ayrıca anayasanın medeni, siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel temelli insan haklarını eşit birer bütün olarak kabul görmesi gerektiği belirtiliyor.

CHP, 24. Dönem TBMM'nin meşruiyetinin baraj uygulaması nedeniyle zedelendiği düşüncesinden hareketle, yeni anayasanın Anayasa Meclisi tarafından hazırlanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu ifade CHP'nin yeni dönemde TBMM çatısı altında anayasa çalışmalarına pozitif katkı vereceği beklentileri konusunda ümidimizi zayıflatır niteliktedir.

CHP'nin seçim bildirgesinde dile getirdiği kırmızı çizgilerinden biri de parlamenter sistemdir. CHP'ye göre başkanlık sistemi tek adam tartışmalarını beraberinde getirecek ve Türkiye'de demokrasinin gelişim sürecini olumsuz etkileyecektir. Bu nedenle anayasada parlamenter sistemle uyumlu olmayan hükümler düzeltilmelidir. MHP'nin önerisinin de aynı yönde olduğunu hatırlatmak gerekir.

Bildirgede bu kapsamda yer verilen bir diğer öneri hukukun üstünlüğünün tesis edilmesidir. CHP'nin bu konudaki önerisinin ana unsuru, beklendiği üzere, Adalet Bakanı ve müsteşarının HSYK'dan çıkarılması ve yürütmenin baskısının sona erdirilmesidir. CHP iktidarında yargı bağımsızlığının güvence altına alınacağı belirtilmiş, ancak bunun başkaca hangi düzenlemeler ile gerçekleştirileceğine yer verilmemiştir. Yine bu noktada CHP'nin sadece yargı bağımsızlığı ile yetindiği, yargının tarafsızlığı tartışmalarını ise adeta görmezden geldiği ifade edilebilir.

CHP'nin seçim bildirgesinde dile getirdiği kırmızı çizgilerinden biri de parlamenter sistemdir. CHP'ye göre başkanlık sistemi tek adam tartışmalarını beraberinde getirecek ve Türkiye'de demokrasinin gelişim sürecini olumsuz etkileyecektir. Bu nedenle anayasada parlamenter sistemle uyumlu olmayan hükümler düzeltilmelidir.

SDE Analiz

CHP bildirgesindeki en olumlu yanlardan biri, silahlı kuvvetlerin siyasete karışmasına karşı çıktıklarını açıkça ifade etmeleridir. Ancak bildirgeden yaklaşık bir ay kadar sonra açıklanan anayasa taslağına bakıldığında, CHP'nin bu konudaki tavrının net olmadığı ortaya çıkmaktadır. Çünkü silahlı kuvvetlerin sivil iradenin kontrolüne verilmesini mümkün kılacak anayasal hükümler taslakta hiç yer almamıştır.

CHP bildirgesinde yer alan en dikkat çekici nokta ise, hiç kuşkusuz kişi hak ve özgürlüklerine yönelik vurgudur. Özellikle kişi özgürlüğü ve güvenliği, basın ve iletişim özgürlüğü ile özel yaşamın gizliliğinin altı çizilmiştir. Böylece çete ve darbe tartışmaları nedeniyle tutuklu bulunan kişilerin tutuklulukları bu hakların ihlali olarak değerlendirilmektedir.

CHP'nin hazırladığı anayasa taslağında ise, Anayasa'nın başlangıç ilkelerinin korunması gerektiği vurgulanmaktadır. Bilindiği üzere, 1982 Anayasası'nın Başlangıç kısmı, devletin ideolojik tarafsızlığı açısından sorunlar barındırdığı, etnik imalara yer verdiği ve devleti kutsallaştırdığı için çokça eleştirilmiştir. CHP'nin anayasa taslağında bunlara sahip çıkması oldukça ilginçtir. Yine CHP'nin anayasa taslağında dikkat çeken bir başka husus, vatandaşlık tanımında etnik köken ifadesine yer verilmemesi hususudur ki bu kamuoyunda neredeyse üzerinde uzlaşılan bir noktadır. Taslakta dikkat çekici bir diğer nokta "Laiklik ilkesinin pekişmesi için Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi zorunlu olmaktan çıkarılmalı" ifadesidir. Ayrıca ibadethane statüsünün anayasada tanımlanması, Diyanet'in yeniden yapılandırılması gibi hususlar da CHP'nin taslağında yer almaktadır.

CHP taslağına ilişkin en önemli eleştiri Türkiye'nin anayasadan kaynaklanan ve demokratikleşme önündeki engeller olarak gözüken birçok sorununa yer verilmemiş olmasıdır. Örneğin başörtüsü sorununun nasıl çözüleceğine ilişkin cevap taslakta mevcut değildir. Aynı şekilde siyaset üzerindeki vesayet kurumlarına ilişkin CHP liderinin kamuoyunda tartışmaya açtığı birçok konu taslakta yer almamıştır.

Açıklanan taslakta CHP, siyasi partiler ve seçimlere ilişkin bazı öneriler de sıralamıştır. Örgütlenme hakkının yeniden düzenlenmesi, seçim barajlarının düşürülmesi, siyasi partilere hazine yardımının adil bir biçimde yapılması gibi önerilere yer verilmiştir.

CHP'nin hazırladığı anayasa taslağında Anayasa'nın başlangıç ilkelerinin korunması gerektiği vurgulanmaktadır. Bilindiği üzere, 1982 Anayasası'nın Başlangıç kısmı, devletin ideolojik tarafsızlığı açısından sorunlar barındırdığı, etnik imalara yer verdiği ve devleti kutsallaştırdığı için çokça eleştirilmiştir.

SDE Analiz

Kamuoyunda çokça tartışılan anadilde eğitim konusunda, CHP, devlet okullarında anadilin öğrenilmesi imkânının tanınması gerektiğine dikkat çekmiştir. Yine bu tür tartışmaların odağında yer alan demokratik özerklik konusunda, CHP, üniter devlet vurgusunu tekrarlamayı tercih etmiş, ancak bu yapıda yerel yönetimlerin güçlendirilmesini sağlayan bir yerel yönetim reformu yapacaklarını deklare etmiştir.

CHP tarafından hazırlanarak kamuoyuyla paylaşılan bu oldukça kısa taslakta dikkate değer bir başka husus YÖK'ün ve Askeri Yargıtay'ın kaldırılması, MGK'nın ise anayasal bir kurum olmaktan çıkarılmasıdır.

Bildirgede seçim sistemi ve siyasi partilerle ilgili olarak da oldukça ciddi öneriler yer almaktadır. Bunlar arasında siyasi partiler yasasının demokratikleştirilmesi, seçim yasalarında temsil ilkesini zedeleyen aksaklıkların düzeltilmesi, siyasi partilerin işleyişinde ve örgüt yapılanmalarında parti içi demokrasinin ve katılımcılığın sağlanması, siyasi parti kapatma davalarında Venedik Kriterleri'nin hayata geçirilmesi ve seçilme yaşınının 21'e düşürülmesi gibi önerileri saymak mümkündür.

Bildirgede 'Kürt sorunu' ifadesi kullanılmamış, yerine 'Doğu ve Güneydoğu'da tam demokrasi' tanımlaması tercih edilmiştir. Bu çerçevede, bölgede toplumsal barışın sağlanacağı, Kürtlerin kimliklerini yaşama- larının önündeki engellerin kaldırılacağı, faili meçhullerin aydınlatılacağı, talep edenlere anadil öğrenim olanağının sunulacağı, Dersim arşivlerinin açılacağı gibi vaatlere yer verilmiştir.

Milliyetçi Hareket Partisi Seçim Beyannamesinde Demokratikleşme ve Yeni Anayasa Tartışmaları

'Ses Ver Türkiye' başlığı ile duyurulan MHP'nin 12 Haziran 2011 seçimlerine ilişkin beyannamesi oldukça kapsamlı bir metin olarak hazırlanmıştır. Metin içinde toplumsal yaşama ilişkin hemen her konu hakkında popülist denebilecek bir dil kullanıldığı dikkat çekmektedir. Ancak özellikle anayasa ve demokratikleşme başlıklı kısım, MHP'nin kendi çizgisini koruduğu ve aynen yansıttığı ifadelerle kaleme alınmıştır.

Bu kısımda adalet başlığını taşıyan bölümde genel olarak yargı sisteminin işleyişi ile ilgili sorunlar sıralanmış, ancak somut önerilere yer verilmemiştir. "Adalet, temel hak ve özgürlüklerin güvencesi ve devletin temel amaçla-

---

Ses Ver Türkiye'
başlığı ile
duyurulan MHP'nin
12 Haziran 2011
seçimlerine ilişkin
beyannamesi
oldukça kapsamlı
bir metin olarak
hazırlanmıştır.
Metin içinde
toplumsal
yaşama ilişkin
hemen her konu
hakkında popülist
denebilecek bir dil
kullanıldığı dikkat
çekmektedir.

SDE Analiz

rından biri haline getirilecek... Adalet sistemi haklıyı koruyacak" şeklindeki önermeler, bunu nasıl gerçekleştireceğine ilişkin detaylara girmeden alta yazılmıştır. Aynı şekilde HSYK ve Anayasa Mahkemesi ile ilgili düzenleme yapılacağı da belirtilmiş, ancak nasıl bir yapılanma öngörüldüğünden bahsedilmemiştir.

Yeni anayasa ile ilgili kısım MHP beyannamesinin en ayrıntılı kısımlarından biridir. Bu kısımda MHP sadece kamuoyundaki tartışmalı hususlarla ilgili olarak kendi duruşunu ortaya koyan bazı önermelere yer vermiştir. Toplumsal uzlaşmayla dayalı ve `Toplum Sözleşmesi Belgesi` niteliğinde yeni bir anayasa hazırlanacağı belirtildikten sonra; bu anayasada Cumhuriyet'in temel nitelikleri ve değişmez maddelerin korunacağını altı çizilmiştir. Ayrıca Türk millî kimliği, demokratik rejim ve temel insan hakları gibi değerlerden vazgeçilmesine, bunların tartışılmasına izin verilmeyeceği belirtilmiştir. Metin, MHP'nin Türk millî kimliği etrafında biçimlenen ve üniter devlet kurgusunu esas alan bir anayasa istediğini göstermektedir. Ancak metinde mevcut anayasanın vesayetçi niteliği ve yeni anayasanın nasıl bir felsefesi olacağı gibi hususlardan hiç bahsedilmemiştir.

Ayrıca metinde "mezhep, inanç ve etnik köken gibi özellikler, millî bütünlüğün ayrılmaz parçası olarak değerlendirilecek", "farklı etnik kimliklere siyasî ve hukukî statü tanınmayacak", "Türkçe dışındaki dillere ve farklı kültürlere resmî statü kazandırılmayacak" "yapay azınlık yaratılmasına izin verilmeyecek", "Türk milleti yerine `Türkiyelilik` tanımı konulamayacak", "Türkçe`den başka ana dillerde eğitim verilmeyecek", "Türkiye`de özerk bölgeler oluşturulmayacak" gibi kırmızı çizgileri olduğu da görülmektedir.

Hükümet sistemi tartışmaları açısından MHP de tıpkı CHP gibi düşünmektedir. Bu noktada parlamenter sistem yeterli görülmekte ve yalnızca aksayan tarafların düzeltilmesiyle ilgili düzenlemelerin yapılabileceği belirtilmektedir.

MHP, siyasi partilerin kapatılmasıyla ilgili hususta ise, oldukça demokratik sayılabilecek bir öneride bulunmaktadır: "Terör ve şiddeti siyasî amaç ve araç olarak görme dışında siyasî partiler kapatılmayacak, sorumlularına siyasî ve cezaî yaptırım uygulanacak."

Beynamede demokratikleşme bağlamında değerlendirilebilecek bazı öneriler eğitim ve öğretim başlığı altında sunulmuştur. Bu kısım, tahmin edileceği üzere anadilde eğitim konusuna ağırlık verilerek hazırlanmıştır.

MHP, siyasi partilerin kapatılmasıyla ilgili hususta oldukça demokratik sayılabilecek bir öneride bulunmaktadır: "Terör ve şiddeti siyasî amaç ve araç olarak görme dışında siyasî partiler kapatılmayacak, sorumlularına siyasî ve cezaî yaptırım uygulanacak."

SDE Analiz

Metnin hemen başında “Türkçe tek eğitim dili olarak kalacak” ifadesine yer verilerek net bir duruş sergilenmiştir. Anadilde eğitime karşı çıkmamanın doğal bir sonucu olarak, ülke içinde Türkçe dışında hiçbir dille eğitim yapılamayacağı ifade edilmiştir: “Eğitimin hiç bir kademesinde yabancı dille eğitim yapılamayacak.”

Beyannamede yer verilen önemli bir sorun da başörtüsü sorunudur. MHP, üniversitelerde başörtüsünün eğitimin önünde bir engel olarak yer almasına ilişkin düzenlemelerin kaldırılacağını vaat etmektedir. Ancak burada MHP’nin halen 2007 çizgisinde olduğu belirtilmelidir. Bu çizgi, başörtüsünün sadece hizmet alanlar için serbest bırakılacağını savunmakta ve böylece kadınların başörtülü bir şekilde çalışma hayatında bulunmalarının önü kesilmektedir.

MHP, üniversitelerde başörtüsünün eğitimin önünde bir engel olarak yer almasına ilişkin düzenlemelerin kaldırılacağını vaat etmektedir. Ancak başörtüsünün sadece hizmet alanlar için serbest bırakılacağını savunmakta ve böylece kadınların başörtülü bir şekilde çalışma hayatında bulunmalarının önü kesilmektedir.

MHP beyannamesinde bulunan “din eğitiminin okullarda devlet eliyle verilmesine devam edilecek” biçimindeki ifadenin altı çizilmelidir. Burada oluşabilecek bir kafa karışıklığının önüne geçmek üzere de “millî birlik ve bütünlüğün sağlanması, vatandaş ile devlet arasındaki yakınlaşma ve çeşitli ön yargıların giderilmesinde önemli katkılar sağlayacağı için” biçiminde bir şerh düşünülmüştür.

Beyannamede kamu yönetimi başlıklı kısımda genel olarak merkeziyetçilik, hizmet kalitesinin düşüklüğü, memurlara yönelik siyasi partilere üye olma yasağı, merkez ve taşra teşkilatı arasındaki uyumsuzluk gibi bilenen sorunların çözüleceği ifade edilmiştir.

Temel hak ve özgürlüklerle ilgili tartışmalara metinde yer verilmemesi ilginçtir. Bu konu ile ilgili olarak neredeyse hiçbir öneri ve düzenleme bulunmamaktadır. MHP’nin beyannamesini hazırlayanların bu konuyla ilgili ülke gerçekliği hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları iddia edilebilir.

Metinde dikkat çeken bir başka konu, darbe ve çete tartışmalarının odağında yer alan silahlı kuvvetlerle ilgili kısımdır. Metni kaleme alanlar adeta Türkiye’de asker-sivil ilişkileri ile ilgili tartışmaları hiç takip etmeyen bir görüntü sergilemektedir. Asker-sivil ilişkileri konusunda “İki bin yıllık köklü maziye sahip Türk Ordusunun, Türk milletinin vicdanındaki saygınlığının, günlük polemik konusu yapılarak iç ve dış kamuoyunda yıpratılmasına fırsat verilmeyecek” şeklindeki tuhaf ve anti-demokratik içeriğe sahip bir cümleye yer verilmesini bu durumun bir sonucu olarak görmek mümkündür.

SDE Analiz

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloğu Seçim Beyannamesi

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloğu tarafından Barış ve Demokrasi Partisi'nce desteklenen bağımsız adaylar adına açıklanan seçim beyannamesine bakıldığında, Türkiye'nin Kürt sorununda kat ettiği mesafeyi rahatlıkla görmek mümkündür. Beynamede Türkiye'nin demokratikleşme sorunu Kürt sorunu çerçevesinde oldukça cesur ifadelerle yer almıştır. Çözüm önerileri ve projelerde ilk dikkat çeken husus budur.

Beyannamenin en önemli eksikliği, bu kadar cesurca söylemlerin dile getirilmesine olanak sağlayan son 10 yıl içindeki gelişmeyi takdir eden herhangi bir ifadeye yer vermemesidir. Tam tersine siyasal iktidara yönelik ağır eleştirilrt seçim beyannamesinde de kendisini hemen hissettirmektedir.

Beynamede demokratikleşme süreci ile ilgili olarak dikkat çeken ilk öneri grubu siyasi partiler ve seçim sistemi ile ilgilidir. Siyasi partilerle ilgili olarak yasal düzenlemelerin demokratik çerçevede yeniden ele alınmasının önerildiği metinde, hazine yardımının seçime girme yeterliğine sahip siyasi partiler arasında eşit şekilde dağıtılması yönündeki öneri de dikkat çekmektedir. Seçim sistemi ile ilgili olaraksa, % 10'luk ülke barajının tamamen kaldırılması teklif edilmektedir.

Ayrıca beynamede, başta Kürt sorunu olmak üzere, 12 Eylül öncesinde yaşanan bütün toplumsal olayların sebeplerinin araştırılması ve bir nevi yüzleşmenin sağlanması için bir komisyon kurulması gerektiğinin de altı çizilmektedir.

Platformun seçim beyannamesinde önemli bir talep yeni anayasa süreci ile ilgilidir. Bütün siyasi partiler gibi Platform da Türkiye'nin yeni anayasa ihtiyacını dile getirmektedir. Beynamede somut öneriler yer almamaktadır. Ancak yeni anayasa ile ilgili olarak şöyle bir tanımlamaya yer verilmektedir: "Herhangi bir ideolojiyi dayatmayan, ulusu ve vatandaşlığı etnik temelde tanımlamayan, devletin yetkilerini sınırlayan, bireysel kolektif haklara dayalı, emekten yana, cinsiyet özgürlükçü, doğaya saygıyı insane saygıyla bir tutan, Türkiye'nin bütün farklı kültürlerini, inançlarını değerlerini koruyan yeni bir anayasayı hep birlikte yapacağız".

Yine demokratikleşme kapsamında YÖK ve MGK'nın kaldırılması da Platformun dikkat çekici önerileri olarak kabul edilebilir. Beynamede kaldırılması talebiyle yer verilen Özel Yetkili Mahkemeler ise İstiklal Mahkemelerinin zamana uyarlanmış biçimi olarak tanımlanmaktadır.

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloğu tarafından Barış ve Demokrasi Partisi'nce desteklenen bağımsız adaylar adına açıklanan seçim beyannamesine bakıldığında, Türkiye'nin Kürt sorununda kat ettiği mesafeyi rahatlıkla görmek mümkündür. Beynamede Türkiye'nin demokratikleşme sorunu Kürt sorunu çerçevesinde oldukça cesur ifadelerle yer almıştır.

SDE Analiz

Beyannamede, BDP çizgisinde bugüne değin pek yer verilmeyen dini inanç ve ibadet hürriyeti ile ilgili olarak da ayrı bir yer açıldığı gözlenmektedir. Bu çerçevede başörtüsü yasağının kaldırılacağı ve mağduriyetin giderileceği, Diyanet İşleri Başkanlığının kaldırılacağı yerine Özerk Bölge Meclislerine bağlı 'inanç özgürlüğü" kurulları kurulacağı belirtilmektedir. Ayrıca zorunlu din derslerinin kaldırılacağı ve seçimlik olarak dinler tarihi ve din bilgisi gibi derslere yer verileceği ifade edilmektedir.

Metnin en ayrıntılı kısımlarından biri, demokratik özerklikle ilgili kısımdır. Metinde demokratik özerklik "demokratik Cumhuriyetin özüne uygun niteliklerinin pekiştirilmesi" ifadesiyle tanımlanmakta ve Türkiye'nin 20-25 özerk bölgesel yönetime ayrılması gerektiği belirtilmektedir. Bu bölgelerin her birinde katılımcı demokrasi etrafında örgütlenen; eğitim, sağlık, kültür, sosyal hizmetler, tarım denizcilik, sanayi, imar, çevre, turizm, telekomünikasyon, kadın, gençlik, spor gibi hizmet alanlarından sorumlu olan bölge meclislerinin yer alması gerektiği önerilmektedir. Merkezi hükümetin ise sadece dışişleri, maliye ve savunma hizmetleri ile iştiğal etmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Kürt sorunu bağlamında, özerklik dışında, diğer bir önemli tartışma konusu olan resmi dil ve anadilde eğitim konusunda da metin oldukça cesurdur. Metne göre Türkçe, tüm ülkede geçerli resmi dil olarak kullanılmaya devam edecek, bölgeler kendi ihtiyaçlarına göre başka dilleri de ikinci, üçüncü, dil olarak kullanabileceklerdir. Ayrıca özerk bölge yönetimleri isteyen herkese resmi dilin yanında, "anadilinde eğitim görme" imkanını da sağlayacaktır. Ayrıca kamusal alanda dahil olmak üzere, her ortamda anadilin kullanımı mümkün olacaktır.

Siyasi Partilerin Seçim Beyannamelerinde Demokratikleşme ve Yeni Anayasa Tartışmalarından Ortaya Çıkanlar

Seçim beyannamelerinde genel olarak demokratikleşme olarak alanını çizebileceğimiz başlıklarda siyasi partilerin büyük oranda örtüşüklerini söylemek mümkündür. Yeni bir anayasa ihtiyacı, oldukça ağır işleyen yargı düzeninin reformize edilmesi, siyasi partiler ve seçim kanunlarının bir an önce demokratik bir perspektifle yeniden ele alınması, temel hak ve hürriyetler alanında (özellikle anadilde eğitim, dini inanç ve ibadet, vicdani red gibi) önemli adımların atılması ve Kürt sorunun çözümünün acil olarak ve demokratik bir biçimde sağlanması gibi hususlarda geniş bir örtüşmenin bulunduğu söylenebilir.

Kürt sorunu bağlamında, özerklik dışında, diğer bir önemli tartışma konusu olan resmi dil ve anadilde eğitim konusunda da metin oldukça cesurdur. Metne göre Türkçe, tüm ülkede geçerli resmi dil olarak kullanılmaya devam edecek, bölgeler kendi ihtiyaçlarına göre başka dilleri de ikinci, üçüncü, dil olarak kullanabileceklerdir.

SDE Analiz

Hemen bütün siyasi partilerin seçim beyannamelerinde yer verilen bu demokratikleşme adımlarının atılması durumunda ülkedeki sıkıntıların önemli bir kısmının çözüleceği açıktır. İşte bu nedenle önümüzdeki dönemde TBMM’de yer alacak siyasi partileri bekleyen çok önemli bir olgunluk sınavı söz konusudur. Hepsinin seçim beyannamelerinde vaat ettikleri düzenlemeler bağlamında adımların atılmasına katkıda bulunmaları şarttır.

Yeni dönemde en azından siyasi partiler kanunu, seçim kanunu, merkezi yönetim-yerel yönetim ilişkilerini düzenleyen kanunlar, anayasanın temel hak ve hürriyetlerle ilgili kısımları gibi bütün siyasi partilerin üzerinde uzlaştığı konularda adımlar atılması beklenebilir.

Kürt sorunu bağlamında, özerklik dışında, diğer bir önemli tartışma konusu olan resmi dil ve anadilde eğitim konusunda da metin oldukça cesurdur. Metne göre Türkçe, tüm ülkede geçerli resmi dil olarak kullanılmaya devam edecek, bölgeler kendi ihtiyaçlarına göre başka dilleri de ikinci, üçüncü, dil olarak kullanabileceklerdir.

SDE Analiz

Siyasî Partilerin Seçim Beyannamelerinde Dış Politika Projeksiyon ve Beklentiler

Seçim beyannamelerinin hepsinde dış politika bölümü en sona atılırken yurtdışındaki vatandaşlar, Kıbrıs, Ortadoğu ve hassaten Irak'ın yanında Azerbaycan ile Karabağ meselesi oldukça önem verilen alt başlıklar olarak göze çarpmaktadır.

12 Haziran seçimlerine ilişkin genel sorunlardan ve seçim beyannamelerindeki pespayelikten beyannamelerin dış politika bölümleri de nasibini almaktadır. Bu çalışma çerçevesinde incelediğimiz AK Parti, CHP, MHP ile Emek, Özgürlük ve Demokrasi Bloğu çatısı altında BDP'nin desteklediği bağımsız adayların seçim beyannamelerinin dış politika bölümleri incelenmiştir. İncelenen bölümden hareketle sonucu peşinen dile getirmek gerekirse, hiçbir partinin Türkiye'deki seçmenleri seçim beyannamelerini okumadığı için suçlamaması gerektiği söylenebilir.

Seçim beyannamelerinin hepsinde dış politika bölümü en sona atılırken yurtdışındaki vatandaşlar, Kıbrıs, Ortadoğu ve hassaten Irak'ın yanında Azerbaycan ile Karabağ meselesi oldukça önem verilen alt başlıklar olarak göze çarpmaktadır.

Adalet ve Kalkınma Partisi Seçim Beyannamesi (AK Parti)

AK Parti seçim beyannamesini nicelik açısından değerlendirdiğimizde, 160 sayfalık çalışmanın yaklaşık %10'luk bölümü "Lider Ülke Türkiye" başlığı ile altındaki Dış Politikaya ayrılmış olduğunu görüyoruz. "Dış Politika Yaklaşımımız," "Avrupa Birliği İle İlişkiler," "Amerika Birleşik Devleti," "Kıbrıs," "Ortadoğu," "Balkanlar," "Rusya ve Kafkaslar," "Orta Asya ve Türk Cumhuriyetleri," "Afrika," "Doğu ve Güneydoğu Asya," "Latin Amerika" olarak başlıklandırılmıştır. AK Parti, yaklaşık dokuz yıldır tek başına iktidar olmanın verdiği özgüveni satırlarına yansıtarken yapacakları kadar yaptıklarını da vitrine taşımaya gayret etmiş ve bir nevi "Yaptıklarımızı yapacaklarımızın teminatıdır" ilkesini ortaya koymaya çalışmıştır. AK Parti seçim beyannamesin-

SDE Analiz

deki "Dış Politika Yaklaşımımız," "AK Parti dış politika vizyonunu, Türkiye'nin tarihi birikiminin, jeo-politik konumunun ve küreselleşen dünyanın yeni dinamiklerinin gerçekçi bir şekilde kavranmasına dayanmaktadır" şeklindeki realist başlangıcı, müphem bir kendine övgü takip etmektedir: "AK Parti hükümetlerinin ortaya koyduğu proaktif ve pozitif politika vizyonu, hem halkımızın teveccühünü kazanmış hem de komşularımızın ve müttefiklerimizin takdirini toplamıştır." Bu satırlardaki "proaktif ve pozitif politika vizyonu" açık olmadığı bir yana "takdir eden komşular ve müttefikler" en azından ismen sıralanmamıştır bile. Başlangıçtaki realist dış politika vurgusu aynı sayfada paradoksal bir şekilde liberal bir yaklaşıma dönüşerek "'Kazan-kazan' durumunun mümkün olduğunu gösterdik ve böylece hem ülkemizin milli çıkarlarını koruduk hem de komşularımızla ilişkilerimiz düzelttik" denilmektedir. Dış politika yaklaşımındaki bu savruk pragmatizm gerektiğinde işte böyle hem realist hem de liberal olmayı mümkün kılabilmektedir. Hatta "Eşref-i mahlûkat olan insanın onurunu ve asaletini koruyan, özgürlük ve güvenlik ihtiyacını dikkate alan, insan-odaklı ve adalet merkezli bir küresel sistemin mümkün olduğunu biliyoruz" denilerek hem inşacı bir dile yaklaşılmakta hem de hiper küreselleşmeci bir perspektif de izlenmektedir. AK Parti, dış politikasının mümeyyiz vasıflarından biri "bölgesel ve küresel gelişmelere bir bütünlük içinde bakmak ve tepkisel değil ilkesel politikalar geliştirmek" olarak izah edilmiştir.

AK Parti Seçim beyannamesinde "barış, istikrar ve işbirliği ortamının kurulması" "bölgesel bakış açısı" olduğu kadar "küresel sistemde öngörülen bir ilke" olarak lanse edilmekte ve "komşularla sıfır sorun politikası" da "bu bakış açısının bir sonucu olarak" takdim edilirken "Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi" uygulaması da AK Parti'nin "ikili ilişkiler" kavramını yeni bir boyuta taşıması ve "paradigma değişikliği" olarak sunulmaktadır. Hatta Beyanname çıtayı daha da yükselterek "Kriz öncesinde ortaya koyduğumuz proaktif ve önleyici diplomasi, kriz sonrasında gösterdiğimiz kriz yönetimi becerisi sayesinde bölgemizde pek çok ihtilafın sıcak çatışmaya dönüşmesini engelledik" denilmektedir. Öte yandan, Libya'da ve Türkiye'nin yanı başındaki Suriye'de yaşanan "sıcak çatışmalar" konusunda ise bir açıklama getirilememiştir. Türkiye'nin artan ve derinleşen yumuşak güç kapasitesi; Türk dili ve kültürünün tanıtılması ve öğretilmesine yönelik Yunus Emre Vakfı, Medeniyetler İttifakı Girişimi, Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, 90 ülke ile vizelerin karşılıklı kaldırılması ve bu ülkelerin 30 kadarna doğrudan uçuş ile kurumlar üzerinden ve niceliksel olarak açıklanmaktadır.

Başlangıçtaki realist dış politika vurgusu aynı sayfada paradoksal bir şekilde liberal bir yaklaşıma dönüşerek "'Kazan-kazan' durumunun mümkün olduğunu gösterdik ve böylece hem ülkemizin milli çıkarlarını koruduk hem de komşularımızla ilişkilerimiz düzelttik" denilmektedir.

SDE Analiz

Bu bağlamda, "Hedefimiz yakın ve uzak komşularımızın tamamıyla vizele-
rin kaldırılmasıdır. Yine bu çerçevede Türkiye'nin Şengen Vize sistemine
dâhil edilmesi için Avrupalı muhataplarımız nezdindeki girişimlerimizi sür-
düreceğiz" denilmektedir. Beynamede dikkat çeken noktalardan birisi,
İslamofobyaya'nın "insanlık suçu" olduğu açıkça ifade edilirken 2015-2016
BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliğine tekrar adaylık hedef olarak ortaya
konmaktadır.

Beynamede Türkiye'nin AB tam üyeliğini "stratejik bir hedef" olarak de-
ğerlendirilirken müzakerelerin başlamasından bu yana, neden daha ön-
cesinde müzakere tarihi alabilmek için mücadelenin verilmediği sarahatle
izah edilmemektedir. Öte yandan, AK Parti yurt dışındaki vatandaşlarının
asimilasyonuna "hayır" entegrasyonuna "evet" dediğini ifade etmekte ve
kurduğu Yurt Dışı Türkler ve Akraba topluluklar Başkanlığı ile diasporadaki
Türlere sahip çıkmayı taahhüt etmektedir. ABD ile ilişkiler bahsinde "AK
Parti, Türkiye ile ABD arasındaki yapıcı ve kapsamlı ilişkileri geliştirmeyi
ve sonuç odaklı bir çerçevede güçlendirmeye devam edecektir" denilmek-
te ve Türkiye ABD arasındaki ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesi ve ticaret
hacminin artırılması "yeni dönemin en önemli hedeflerinden biri" olarak
konmaktadır. Kıbrıs konusunda AK Parti iktidarında KKTC'nin önceki yıllar-
la kıyaslanamayacak derecede artan saygınlığının yeni dönemde de arttı-
rılması çalışmalarının yapılacağı muğlak ifadelerle dillendirilirken nelerin
yapılacağı sıralanmamıştır.

Türkiye'nin Balkanlarda ve Ortadoğu'da "harici yahut yapay bir aktör" ol-
mayıp "coğrafyanın asli parçası" olduğunu ifade edilen Beyname'de,
Ortadoğu'ya ilişkin "Oryantalist yaklaşımlar" reddedilirken Ortadoğu halk-
larının kendi tarihlerinin aktörü olma iradesi son dönemdeki gelişmeler
ışığında zımnen desteklenmektedir. Beynamede Ortadoğuda yaşanan
hadiseler "normalleşme süreci" olarak görülürken "Halkın ertelenmiş ta-
leplerinin gecikerek de olsa yerine getirilmesi olarak değerlendiriyoruz"
denilmektedir. Balkanlar bahsinde hiper küreselleşmeci perspektif inşacı
anlayışla mezcedilerek ön plana çıkmakta ve "Küresel bakış açımızın en
önemli tatbik alanlarından biri, güçlü tarihi ve kültürel bağlarımızın olduğu
Balkanlar'dır" denilmektedir. Rusya ve Kafkaslar başlığında, "Rusya ile vi-
zelerin tedrici olarak kaldırılması, ikili ilişkilerin ivme kazanmasına sağlayan
önemli bir adımdır" ifadesiyle Kafkasya özelinde Azerbaycan'ın siyasî istik-
rarı ve ekonomik kalkınmasına özel bir önem atfedilmektedir. Orta Asya ve

---

***AK Parti yurt
dışındaki
vatandaşlarının
asimilasyonuna
"hayır"
entegrasyonuna
"evet" dediğini
ifade etmekte
ve kurduğu Yurt
Dışı Türkler ve
Akraba Topluluklar
Başkanlığı ile
diasporadaki
Türlere sahip
çıkmayı taahhüt
etmektedir.***

SDE Analiz

Türk Cumhuriyetleri başlığında Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği uygulamasının Kırgızistan sonrasında diğer Türk Cumhuriyetleriyle de uygulamaya gireceği belirtilmiş ve Türk Dünyası Konseyi'nin kurulmasının altı çizilmiştir. Öte yandan, bu Konseyin yaklaşık 20 yıldır bağımsız olan Türk Cumhuriyetleriyle ilişkilerde nasıl bir ivme kazandıracacağı açıklanmamıştır.

Beyannamenin en muğlâk bölümü Afrika ve Latin Amerika bölümleri olup "son 8,5 yılda önemli adımlar atıldığı" ifade edilse de ne olduğuna dair bir bilgi yoktur. Doğu ve Güneydoğu Asya başlığında ASEAN Diyalog Ortağı olunması bir hedef olarak ortaya konulmuştur ama bu hedefin nasıl gerçekleştirileceğine dair bir kayıt söz konusu değildir. Afganistan ve Pakistan arasında "köprü" olmaya devamı dillendiren Beyanname; Çin, Hindistan ve Japon ekonomileri ile olan ilişkilerin güçlendirileceğinin altı çizilirken "Uygur Türklerinin meşru taleplerin karşılanması temel hak ve hürriyetlerinin güvence altına alınması için gerekli çalışmalar" sadece lâfzen ifade etmiştir. Dış yardımlar bahsinde Türkiye'nin "donör" ülke statüsü kazanmasının altı çizilirken Kızılay ve özellikle TİKA'nın çalışmaları övgüyle kaydedilmiştir. Bu bağlamda, "2023 vizyonu çerçevesinde hedefimiz, Cumhuriyetimizin yüzüncü yılında Türkiye dışında bulunan ata yadigarı eserlerimizin tamamının restore edilmesi ve koruma altına alınmasıdır" denilerek bu çalışmaya verilen önem belirtilmektedir.

Türkiye, "komşularla sıfır problem" bahsinde halkları hiç de hesaba katmadan Ortadoğu'daki diktatör rejimlerle problemleri sıfırlama yoluna gittiğinden, Seçim Beyannamesinde AK Parti hükümetlerinin her zaman zulme karşı çıktığı ve mazlumun yanında yer aldığı belirtilse de, İsrail'in Gazze saldırısı haricinde bunu örnekleyecek ilkesel bir tutum söz konusu olmamıştır. Türkiye'de özellikle Suriye gündemde olduğunda kategorik bir yaklaşım sergilediğini Dışişleri Bakanı'nın ağzından dile getirerek Hüsnü Mübarek'e Mısır'daki iktidarından çekilmesini telkin ederken Suriye'nin komşu olmasının gerçekliğine sığınarak "one minute" demekten kendini alıkoymaktadır. Sonra da bunu "AK Parti iktidarının ilkesel dış politikası" olarak lanse etmek kafalarda oldukça fazla soru işareti bırakmaktadır. Bütün bu eleştirilerimizin ötesinde diğer Seçim Beyannameleri ile kıyaslandığında en derli toplu olanın AK Parti'ye ait olduğunu belirtmemek emeğe saygısızlık olacaktır.

Beyannamenin en muğlâk bölümü Afrika ve Latin Amerika bölümleri olup "son 8,5 yılda önemli adımlar atıldığı" ifade edilse de ne olduğuna dair bir bilgi yoktur. Doğu ve Güneydoğu Asya başlığında ASEAN Diyalog Ortağı olunması bir hedef olarak ortaya konulmuştur ama bu hedefin nasıl gerçekleştirileceğine dair bir kayıt söz konusu değildir.

SDE Analiz

Cumhuriyet Halk Partisi Seçim Beyannamesi(CHP)

140 sayfalık CHP Seçim Bildirgesi'nin 14 sayfası dış politikaya ayrılmıştır. Alt başlıklar ise şöyle sıralanmıştır: "AB Üyeliği," "ABD İle İlişkiler," "Uluslararası Kuruluşlara Üyelik ve İttifak İlişkileri," "Kıbrıs," "Türk-Yunan İlişkileri," "Ortadoğu," "Irak," "Rusya," "Güney Kafkasya," "Orta Asya Cumhuriyetleri İle İlişkiler," "Balkanlar," "Doğu Akdeniz," "Uzakdoğu Ve Gelişmekte Olan Ülkeler" ve "Afrika". CHP Seçim Bildirgesi'nin Dış Politika bölümü "CHP iktidarında Türkiye dış politikası tüm insanlar için adil bir dünya yaratmayı amaçlayan değerler temelinde şekillenecektir" diyerek oldukça liberal tandanslı hiper küreselleşmeci bir cümle ile başlamakta ve sonraki paragraf ise sanki başkası bir ulus-devlet için mümkünmüş gibi "CHP dış politikası 'yurttaş merkezli' olacaktır" denerek bir totoloji ile devam etmektedir.

Ortadoğu alt başlığında "CHP, Orta Doğu ile bitişik bölgelerindeki istikrarsızlığın ve çalkantıların ana nedeninin süregelen Filistin sorunu olduğu görüşündedir. Sorunun çözümünün bölgeye ve ötesine barış ve istikrar getirme yolunu açacak başlıca adım olduğunu değerlendirmektedir.

AB üyeliği bahsinde "Türkiye'nin AB üyeliğinin Kıbrıs konusuyla ilişkilendirilmesini; üyelik sürecimizin ön koşullara ve tek taraflı ödünlere bağlanmasını kabul etmeyeceğiz. Kıbrıs konusunda Kıbrıs Türk halkının meşru taleplerinin AB mercileri tarafından dikkate alınmasının Avrupa ideallerine en uygun siyaset olduğunun altını her ortamda çizeceğiz" denmektedir. Fakat Kıbrıs alt başlığındaki "Türkiye, Kıbrıs sorununun, KKTC'nin ve Kuzey Kıbrıs Türk halkının kazanılmış hakları korunarak ve Kıbrıslı Türkler ile Kıbrıslı Rumların siyasal eşitliği sağlanarak çözülmesini destekleyecektir" ifadesiyle ne mevcut durumdan farklı bir şey anlatılmakta ne de bu durumun oluşturduğu paradoksun nasıl giderileceği dillendirilmektedir. Böyle hassas ve çetrefilli bir meselede ortaya koyacağı fark ile iktidar yolunda önemli bir avantaj kazanması beklenen ana muhalefet partisi, "çözumsuzlüğü çözüm" gören statükocu anlayışı derinleştirmektedir.

Ortadoğu alt başlığında "CHP, Orta Doğu ile bitişik bölgelerindeki istikrarsızlığın ve çalkantıların ana nedeninin süregelen Filistin sorunu olduğu görüşündedir. Sorunun çözümünün bölgeye ve ötesine barış ve istikrar getirme yolunu açacak başlıca adım olduğunu değerlendirmektedir. Bu anlayışla, Türkiye'nin bu sorunun çözümüne yönelik tüm barış çabalarına gerçekçi ve aktif katkı sağlaması gereğini savunmaktadır" sanki 2010 Aralık'ından bu yana başta Kuzey Afrika olmak üzere Ortadoğu'daki gelişmelerden bihaber bir çizgi izlenmiştir. Güney Kafkasya bahsinde Türkiye'nin ilişkilerinin oldukça hissedildiği Gürcistan'a dair bir ifadeye rastlanmazken "Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı Ermenilerin, Ermenistan ile Türkiye arasında yaşanan sorunlardan etkilenmemeleri için tüm önlemleri alacağız" ifadesi

SDE Analiz

nasıl sorusuna cevap vermekten bir hayli uzak haliyle içi boş bir söylem olmaktan başka bir anlam ifade etmemektedir.

“Orta Asya Cumhuriyetleri İle İlişkiler” bölümünde “Orta Asya Cumhuriyetleriyle ve diğer bağımsız devletlerle siyasi, ekonomik” ve kültürel içerikli yakın ilişkiler kuracak, çok yönlü işbirliği olanak ve” mekanizmaları yaratacak ve geliştireceğiz” ifadesi aynen “Afrika ülkeleriyle ilişkilerimizi artıracak ve çeşitlendireceğiz” ifadesi gibi nasıl olacağını anlatmayan havada duran sloganik bir dili yansıtmaktadır.

CHP Seçim Bildirgesi’nde dikkate değer bir ifadede “Sivil toplumun dış politika kararlarının oluşumuna katkısı etkinleştirilecek ve kurumsal hale getirilecektir. CHP iktidarında, her politika alanı olduğu gibi, dış politika alanı da demokratikleştirilecektir” denilmesiyle sivil toplumun demokratik konsolidasyon için önemi vurgulanmaktadır. “CHP’nin dış politikasına ışık tutacak 10 ana ilke” “Barışçılık” ile başlarken CHP’nin kurucu lideri Mustafa Kemal Atatürk’ün “yurtta sulh, cihanda sulh” sözüne yapılan vurgu Türk dış politikasını dünyadaki bütün değişime rağmen hâlâ statükocu bir şekilde okuduğunu göstermektedir. Bildirgede “Türkiye’nin AB’ye adaylık süreci AKP iktidarının hataları ve Avrupa’daki diğer muhafazakâr partilerin tavırları nedeni ile durma noktasına gelmiştir. Bu süreci tek kurtarabilecek olan, fikiryatlarının temelinde evrenselcilik bulunan CHP ve diğer Avrupalı sosyal demokrat partilerinin işbirliğidir. Türkiye’nin AB’ye adaylığını CHP başlatmıştır, bu süreci mutlu sona CHP ulaştıracaktır” denilerek sert bir AK parti eleştirisi yapılmaktadır. CHP biraz daha ileri giderek “CHP, değerler temelli ve yurttaş merkezli tutarlı politikaları ile, AKP döneminde yaralanan ilişkileri onaracak, Türkiye’nin AB’ye üyeliğinin önünü açacak ve Türkiye’yi bölgesel barış, kalkınma ve demokrasi merkezi haline getirecektir” denirken Bu ifadedeki hangi ülkelerle ilişkilerde yaralanma olduğu belirtilmemiştir. Bildirgedeki önemli bir muamma ise “Avrupa ile olan bağını evrensel değerler üzerinden kuran sosyal demokrat bir parti olarak CHP’nin dış politikada öne çıkaracağı önemli bir diğer ilke de evrenselcilik olacaktır” denirken bu evrenselciliğin içi sosyal demokrasi haricinde nasıl doldurulacağı açıklanmamıştır. Kaldı ki CHP’nin tarihsel kökenleri dolayısıyla sosyal demokrasiden çok da nasiplenemediği bir yana sosyal demokrasinin ne kadar evrensel olduğu da ayrı bir tartışma konusudur. CHP’nin bu liberal tandanslı hiper küreselleşmeci söylemi paradoks pahasına realizmin sert duvarına toslarken şöyle denilmektedir: “Son olarak, CHP tarafından izlenecek olan dış politika gerçekçilik temelinde şekillenecektir.”

**CHP Seçim
Bildirgesi’nde
dikkate değer
bir ifadede “Sivil
toplumun dış
politika kararlarının
oluşumuna katkısı
etkinleştirilecek
ve kurumsal hale
getirilecektir.
CHP iktidarında,
her politika alanı
olduğu gibi, dış
politika alanı da
demokratikleştirile-
cektir” denilmesiyle
sivil toplumun
demokratik
konsolidasyon
için önemi
vurgulanmaktadır.**

SDE Analiz

Milliyetçi Hareket Partisi Seçim Beyannamesi(MHP)

Seçim beyannamelerinin en geniş olan MHP'ninki 205 sayfadan oluşurken aynı şekilde dış politika konusuna 6 sayfa ile en az yer ayıran beyanname-
dir. Bölüm "Dış politikada milli çıkarlarımızın korunup geliştirilmesi temel hedef olacak" şeklinde yine başka türlü mümkün olmayan bir totoloji ile başlamaktadır. "Milliyetçi Hareket Partisi, uluslararası ilişkilere herhangi bir ön yargı ile yaklaşmamakta, gelişmeleri ve sorunları gerçekçi ve çok yönlü milli bir strateji çerçevesinde değerlendirmektedir. Türk milleti için vazgeçilemez nitelik taşıyan unsurlar; millî kültürümüze, toprak bütünlüğümüze ve üniter devlet yapımıza olan saygıdır" denilerek totoloji oldukça yüzeysel bir şekilde devam etmektedir. "Ülkemizin konumu, tarihî ve sosyo-kültürel yapısı itibarıyla büyük ve köklü bir devlete sahip olduğu hususu göz ardı edilmeyerek, sadece ticareti esas alan bir anlayış değil; tarihî ve kültürel boyutları da dikkate alan şahsiyetli bir dış politika belirlenecektir" denirken "şahsiyetli" sıfatı ile neyin kastedildiği oldukça muğlaktır. Bu muğlaklık "Türkiye'ye karşı tarihten gelen husumetleri bugüne taşıyan ve Türkiye'nin milli çıkarlarını hedef alan ülkelere karşı, uluslararası hukuk ve meşruiyet çerçevesinde gereken caydırıcı politikalar uygulanacaktır" ifadesi ile oldukça tehditkar bir tonda giderilmeye çalışılsa da bu politikaların neler olduğu ve hangi ülkelere uygulanacağı sayılmamıştır. Beyannamedeki küresel perspektif şu cümlede yoğunlaşmaktadır: "Milliyetçi Hareket'in 'Küresel Güç Türkiye' ülküsünün en önemli unsurlarından birisi, Türkiye'nin bağımsız, etkili ve sonuç alıcı bir dış politika izlemesidir" denmekte ama bunun nasıl başarılacağı bir muamma olarak kalmaktadır. Dış politika alanındaki en somut öneri: "Diğer sektörlerle birlikte enerji sektöründe de Bağımsız Türk Cumhuriyetleri ve Türk toplulukları ile yakın işbirliği sağlanacak, karşılıklı menfaat ilişkilerine dayalı, milli enerji ajansları ve ülkelerimiz arasında da 'Türk Dünyası Enerji Konseyi' kurulacaktır. Türk Dünyası Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Merkezi her yönden desteklenecek ve etkin bir şekilde çalışması sağlanacaktır. Böylece Türk dünyası ile ilişkilerimiz bilim ve teknoloji alanında da geliştirilecek, Türk Dünyası Bilim ve Teknoloji Veri Tabanı oluşturulacaktır."

Dış politika alanındaki en somut öneri: "Diğer sektörlerle birlikte enerji sektöründe de Bağımsız Türk Cumhuriyetleri ve Türk toplulukları ile yakın işbirliği sağlanacak, karşılıklı menfaat ilişkilerine dayalı, milli enerji ajansları ve ülkelerimiz arasında da 'Türk Dünyası Enerji Konseyi' kurulacaktır.

SDE Analiz

Aslında MHP'nin dış politika anlayışını özetleyen cümle şudur: "Türk dünyası, dış politikamızın öncelikli ve ayrıcalıklı ilgi alanıdır. Kıbrıs, Kafkasya ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile Balkan ülkeleriyle ilişkilerin başta ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel olmak üzere, her alanda geliştirilmesi ve

derinleştirilmesi dış politikamızın temel hedeflerinden birisidir.” Beyannamede “Kıbrıs, Türkiye’nin en önemli milli davasıdır” denirken bağımsızlığını sadece Türkiye’nin tanıdığı bir devlet bağımsız olmaya devam edebilecek nasıl olur da Türkiye’nin “en önemli milli davası” olarak kalabileceğine dair bir açıklama söz konusu değildir. Bu cümleyle ya MHP Kıbrıs’ın bağımsızlığından en azından zımnen şikâyetçidir ya da bu bağımsızlığın sözde kalmasından gayet memnundur.

Beyannamede “Partimiz, AB ile ilişkileri Türkiye için bir ‘kimlik vekader sorunu’ olarak görmemektedir. Türkiye’nin ne pahasına olursa olsun Avrupa Birliği’nin yörüngesinde sürüklenmeye mecbur, mahkûm ve muhtaç olmadığını savunmaktadır” denmekte ama MHP bu konuda neyi savunduğunu da belirtmemektedir.

MHP seçim beyannamesinde “Afrika, Uzak Doğu ve Güney Doğu Asya ülkeleriyle ilişkilerimizin geliştirilmesi ve dinamik bir ekonomik işbirliği ortamının yaratılması özel bir önem taşımaktadır” denilerek bir cümleyle geçiştirilirken Irak için iki paragrafın ayrılması oldukça manidardır. Beyannamede şöyle denilmektedir: “Irak politikamızın esası, Irak’ın toprak bütünlüğünün muhafaza edilmesine ve Irak’taki Türkmen varlığının haklarının korunmasına, Irak topraklarının Türkiye için güvenlik tehdidi oluşturmamasına dayanmaktadır. Irak topraklarından ülkemize yönelen fiili terör tehdidi ve saldırıları karşısında, burada yuvalanan terör unsurlarının tasfiyesi için Türkiye’nin uluslararası hukuktan kaynaklanan hakları kullanılacak, milli güvenliğimiz için gerekli bütün tedbirler alınacaktır.”

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloğu Seçim Beyannamesi

40 sayfalık bu en kısa seçim beyannamesinin son bölümünde dış politikaya sadece 2 sayfa ayrılmış olup, şöyle bir ifade ile başlamaktadır: “Demokratik özerk yönetimlerde, yeni idari ve siyasi yapı çerçevesinde diplomatik faaliyetler merkezi hükümetin görev alanında olacaktır.” Oransal olarak bakıldığında dış politikaya MHP’den daha fazla bölüm ayıran bu kısa beyannamede somut politikalar eşliğinde Blok dış politika yaklaşımını ortaya koymaktadır. Silahlı Kuvvetler’in sınır dışına gönderilmemesi, hiçbir ülkenin toprak bütünlüğü ve sınır dokunulmazlığının ihlal edilmemesi, Türkiye’nin NATO’dan ayrılması ve ülkedeki askeri üslerin kapatılması, nükleer enerji santrallerini içerecek şekilde nükleer silah karşıtlığı, biyolojik, bakteriyolojik ve kimyasal silah karşıtlığı net ifadelerle belirtilmiştir. Kıbrıslıların kendi

MHP seçim beyannamesinde “Afrika, Uzak Doğu ve Güney Doğu Asya ülkeleriyle ilişkilerimizin geliştirilmesi ve dinamik bir ekonomik işbirliği ortamının yaratılması özel bir önem taşımaktadır” denilerek bir cümleyle geçiştirilirken Irak için iki paragrafın ayrılması oldukça manidardır.

SDE Analiz

kaderini tayin hakkına saygı gösterileceği beyan edilirken AB ile ilişkilerin sürdürüleceği bir cümle ile beyan edilmiştir. Beyannamenin bu bölümündeki en ilginç ifadeler Ortadoğu'ya aittir. "Devletlerin konfederalizmiyle sivil toplumun demokratik konfederalizmi eş düzeyde önemli ve gerekli olup paralel ve tamamlayıcı yönde geliştirilecektir" denirken ulus-devletin ötesinde bir perspektif açık bir şekilde ifade edilmektedir. Daha ilginç ise sanki Blok TBMM'de temsil edilmeyecek gibi muhalif bir dilin yansıdığı şu ifade önemlidir: "Türkiye'nin ABD ve İsrail devleti ile birlikte bölge devletlerine karşı giriştiği hegemonya çabalarına karşı bloğumuz, tüm bölge halklarıyla ortak mücadele cephesini savunacak ve bundan hareketle bölgede Demokratik halklar Konfederasyonu hedefiyle hareket edecektir." Özellikle son ifadeden de anlaşılacağı üzere Blok içindeki sol marjinal örgütlerin sosyalist-enternasyonalist dili beyannamenin en azından bu bölümünde önemli oranda hissedilmektedir.

***En ilginç ifadeler
Ortadoğu'ya
aittir. "Devletlerin
konfederalizmiyle
sivil toplumun
demokratik
konfederalizmi
eş düzeyde
önemli ve gerekli
olup paralel ve
tamamlayıcı yönde
geliştirilecektir"
denirken ulus-
devletin ötesinde
bir perspektif açık
bir şekilde ifade
edilmektedir.***

SDE Analiz

Seçim Beyannamelerinde Savunma ve Güvenlik Politikaları

Adalet ve Kalkınma Partisi Seçim Beyannamesi (AK PARTİ)

AK Parti 2007 seçimleri sonrası dönemde Kürt sorununu çok boyutlu yaklaşım modeli içerisinde ele almaya başlamıştır. Bu bağlamda özellikle 2009 yılında Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi kapsamında başlatmış olduğu "Demokratik Açılım" süreci ile sorunun çözümü yolunda Türk Siyasi tarihinde ilk önemli ve kapsamlı sivil inisiyatifi başlatmıştır. Türkiye'de genel anlamda demokratikleşme adımlarının önemli bir parçası olarak hayata geçirilen bu süreç; kimilerine göre içeriği ve çerçevesi tam olarak belli olmamakla, toplumsal beklentilere cevap verememekle ve MHP içinse bölücülükle suçlansa ve eleştirilse de sorunun tanımlanması, değerlendirilmesi ve çözüme ilişkin farklı sivil iradeye, toplumsal dinamiklere ve demokratik hak ve özgürlüklere dayalı bir anlayışı ortaya koyması açısından büyük önem taşımaktadır. Süreç soruna sadece güvenlik ve asayiş eksenli yaklaşmanın çözüm adına yetersiz ve hatta olumsuz yan etki ve sonuçlar doğurduğuna vurgu yapmıştır. Başta iktidar partisi olmak üzere bütün siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin, ilgili kamu kurumlarının, medyanın, akademisyen ve araştırmacıların, kanaat önderlerinin, İmralı ve Kandil'in ve vatandaşların her birinin sorunun çözümü yolunda sorumluluk sahibi oldukları gerçeği vurgulanmıştır. Bunun için de şiddetin terk edilmesi ve konunun siyasi zeminde ele alınması gerekliliği ön plana çıkarılmıştır.

AK Parti'nin 2007 seçim beyannamesinde Kürt sorununun çözümüne yönelik özel bir çalışma bulunmamaktadır. 2011 beyannamesinde dikkat çeken önemli bir husus önceki yıllardan farklı olarak açıkça "Kürt Sorunu" ifadesi kullanılmış ve ileri demokrasiden hareketle temel yol haritasının çizilmiştir. "Farklı kesimlerin mağduriyetleri ile oluşan toplumsal sorunlarımızı milli

---

**AK Parti'nin
2007 seçim
beyannamesinde
Kürt sorununun
çözümüne yönelik
özel bir çalışma
bulunmamaktadır.
2011
beyannamesinde
dikkat çeken önemli
bir husus önceki
yıllardan farklı
olarak açıkça "Kürt
Sorunu" ifadesi
kullanılmış ve ileri
demokrasiden
hareketle temel
yol haritasının
çizilmiştir.**

SDE Analiz

birlik ve kardeşlik çerçevesinde çözme iradesi” biçiminde tanımlanan Demokratik Açılım’ın iki temel hedefi bulunduğu belirtilmektedir: “terör ve şiddeti sonlandırmak” ve “özgürlük alanını genişleterek demokratik standartları yükseltmektir”. AK Parti birbiriyle ilişkili bu iki hedefin gerçekleşmesini herkesin daha özgür, daha eşit ve daha müreffeh bireyler olarak yaşadığı bir Türkiye’nin de ön şartı olarak kabul ettiğini ifade etmektedir. Devamında bugüne kadar gelinen noktanın ve çözümsüzlük politikaların nedeninin sorunun yıllar boyunca sadece “terör ve güvenlik” meselesi olarak ele alınması olarak görülmektedir. Bu yönüyle Ak Parti 2009’da başlattığı Demokratik Açılım ile açık bir şekilde ortaya koyup sahiplendiği çok yönlü ve boyutlu Kürt sorununa aynı şekilde çok yönlü ve aktörlü perspektiften çözüm anlayışını savunmaktadır.

AK Parti, sorunun sadece güvenlik temelinde ele alınması durumunda çözüm noktasında yetersiz kalınacağı inancı içerisinde çözümü “demokrasinin derinleştirilmesi, ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi ve kültürel hakların tanınması” eksenli politikalarda görmektedir.

AK Parti, sorunun sadece güvenlik temelinde ele alınması durumunda çözüm noktasında yetersiz kalınacağı inancı içerisinde çözümü “demokrasinin derinleştirilmesi, ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi ve kültürel hakların tanınması” eksenli politikalarda görmektedir. Bu çerçevede, AK Parti, Kürt meselesinin çözümü için OHAL’in kaldırılması, Kürtçe TV yayınının serbest bırakılması, Kürtçe isimler üzerindeki yasakların kaldırılması, Kürtçe’nin öğretilmesine yönelik kursların açılması, cezaevlerinde mahkûmlar ile ailelerinin Kürtçe görüşmesine imkân tanınması, seçimlerde siyasi propagandaların Kürtçe yapılması, sağlık ve diğer kamu hizmetlerine ilişkin olarak Türkçe konuşamayan vatandaşlara sorunlarının çözümü amacıyla yardımcı olunması, hizmetlerin sağlıklı yürütülmesi konusunda düzenlemeler yapılması, Kürtçe yerleşim birimlerinin Kürtçe isimlerinin iade edilmesi gibi uygulamaları hayata geçirmiştir.

Beyannameye özgürlük ile güvenlik arasındaki dengenin büyük bir hassasiyetle gözetileceği belirtilmiştir. AK Parti bu dengenin sağlanması konusunda güvenliğin sağlanamadığı yerde özgürlüklerden söz edilemeyeceği, ancak güvenlik için de özgürlüklerin feda edilemeyeceği görüşünü benimsemektedir.

AK Parti “Demokratik anayasal çözüm” perspektifini esas olarak 12 Haziran’dan sonra oluşacak Meclis’in, “yeni, sivil bir Anayasa” yapmasını hedefliyor. AK Parti bu seçim kampanyasında sorunun çözümü için “yeni, sivil bir Anayasa” talebini öne çıkartmaktadır.

AK Parti savunma konusunu sadece silahlı, askeri yöntemlerin kullanıldığı ulusal sınırlarla sınırlı bir konu olarak görmemektedir. AK Parti’nin milli sa-

SDE Analiz

vunma siyaseti; "insanın refah ve huzurunu odak noktasına yerleştiren bir perspektifi" esas almaktadır. Ayrıca "güvenliğin, sadece askeri yöntemlerle değil, aynı zamanda siyasi, ekonomik ve sosyolojik unsurlarla beraber sağlanabileceği" öngörüsüne yer verilmiştir. AK Parti aynı zamanda ülkenin iç güvenliğinin sağlanmasının yanı sıra bölgesinde güvenlik, barış ve istikrara katkı için de 'komşularla sıfır sorun' politikasına büyük önem verdiğini ifade etmektedir.

TSK'nın modernizasyonu ve profesyonelleşmesi AK Parti'nin üzerinde önemle durduğu bir diğer konudur. Bu bağlamda, kritik hudut noktalarında görev yapmak üzere profesyonel sözleşmeli er istihdamı ile ilgili yasa çıkarılarak yürürlüğe konmuştur. Bu uygulama ile AK Parti belirli bir süreç içinde Ordu'nun Batı ülkelerinde olduğu gibi profesyonel bir yapıya kavuşturulmasını hedeflemektedir. Bedelli askerlik uygulamasına Ak Parti karşı çıkmış, bu uygulamanın toplumda adaletsizliğe ve eşitsizliğe yol açacağına vurgu yapmıştır. Diğer taraftan zamanla askerlik sürelerinin de azaltılması vaat edilmektedir.

Uluslararası barışın tesis edilmesi noktasında Türkiye'nin AK Parti döneminde önemli katkıları bulunmaktadır. Bosna-Hersek, Afganistan, Kosova, Lübnan, Sudan ve Aden Körfezi'nde barışı koruma ve destekleme harekâtlarına iştirak ederek uyguladığı dış siyaset ve savunma politikası bunun en somut göstergeleridir.

2011 beyannamesinde savunma sanayi alanında dışa bağımlılığı azaltacak şekilde tasarımdan üretime kadar bütün aşamalarda yerli savaş uçağı ve helikopter üretimi gibi adımlarla yerli savunma sanayinin güçlendirileceği ifade edilmiştir. Beynamede ülke savunmasının sağlanmasında uluslararası işbirliğinin en önemli aktörü olan NATO ittifakı içerisindeki Türkiye'nin etkin ve belirleyici rolüne de dikkat çekilmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi Seçim Beyannamesi (CHP)

CHP, 1980'li yıllardan 2000'li yılların başına kadar Kürt meselesini genel anlamda hak ve özgürlükler konusunun bir parçası olarak görmüştür. Buna paralel olarak sorunun tanımlanmasına ve çözümüne yönelik olarak raporlar yayımlayan CHP bir anlamda dönemin şartlarını zorlayacak, iktidarlardan hesap soracak bir demokrat kimlikle hareket etmiştir. Bu dönemde geleneksel devletçi anlayışın dışına çıkmış, Kürt meselesine, devletin "sadece

---

TSK'nın modernizasyonu ve profesyonelleşmesi AK Parti'nin üzerinde önemle durduğu bir diğer konudur. Bu bağlamda, kritik hudut noktalarında görev yapmak üzere profesyonel sözleşmeli er istihdamı ile ilgili yasa çıkarılarak yürürlüğe konmuştur.

SDE Analiz

bir güvenlik sorunu olarak” yaklaşmasının yanlış olduğunu vurgulanmış, sorunun “demokratik haklar, vatandaşlık, kimlik ve kültüre saygı ile ekonomik gelişme” boyutlarının görmezden gelindiğini öne sürmüştür. Bu çerçevede çözüm için; “Kürtçe yayın ve Kürtçe eğitim”e izin verilmesi, Kürtçe isimlerin önündeki engellerin kaldırılması, kapsamlı bir yerel yönetim reformu yapılması, köy koruculuğu ve bölge valiliği uygulamalarının tasfiye edilmesi, DGM’lerin kapatılması, bölge için özel ekonomik programların geliştirilmesi, katılımcı ve çoğulcu yönetim anlayışını getirecek, düşünceyi suç olmaktan çıkaracak yeni bir anayasa hazırlanması ve köye dönüşlerin önündeki engellerin kaldırılması” gibi öneriler yapılmıştır.

2000’li yıllardan sonra ise CHP bu demokrat ve özgürlükçü çizgiden uzaklaşarak ulusalcı çizgiye yaklaşmış ve sorunun asayiş yönünü öne çıkartıp kimlik boyutundan kaynaklanabilecek riskleri yüksek sesle ve hararetle ifade eden bir partiye dönüşmüştür. Süreçte CHP, Kürt sorunuyla ilgili her adıma sert tepki vermiş, 2009 yılında başlatılan Demokratik Açılım’a karşı da MHP ile birlikte çok sert muhalefet yürütmüştür.

22 Mayıs 2010’da yapılan kurultayda CHP’nin 7. Genel Başkanı seçilen Kemal Kılıçdaroğlu’nun Dersimli olması ve Partide Kürt ve Alevi kimliğiyle biliniyor olması nedeniyle Kürt sorununun çözümü adına kamuoyunda var olan umutlar arttı. Ancak, Kılıçdaroğlu Genel Başkan olduktan sonraki ilk kurultay konuşmasında parti ve ülke gündemine ilişkin çok sayıda önemli konuya değinmesine rağmen Kürt sorunu ve Alevi konusuna hiç değinmeyerek kamuoyunda çok ciddi bir hayal kırıklığına yol açtı.

Ancak Kılıçdaroğlu ve ekibi yeni dönemde farklı ve kucaklayıcı politikalar izlemeye ve en azından söylem düzeyinde toplumun farklı kesimlerine hitap eden mesajlar vermeye başladı. Bu bağlamda başörtüsü sorunu, Kürt sorunu ve diğer temel konularda ılımlı açıklamalarda bulunuldu, 12 Eylül referandum sürecinde “genel af” ve “Öcalan ile devlet arasındaki görüşmelerin olağan olduğu yönündeki çıkışlarıyla artık eski katı ve sert siyaset yaklaşımından vazgeçildiğinin işaretleri verildi.

18 Aralık 2010 tarihinde yapılan kurultaydan sonra biraz daha net mesajlar verilmeye başlandı. Ancak seçim öncesi Kılıçdaroğlu ve ekibi oldukça popülist bir politik anlayış içinde hareket etme yolunu tercih etti. Bu çerçevede Kürt demeden “üçüncü yol” ifadesi kullanılarak, AK Parti ve BDP dışında

2000’li yıllardan sonra ise CHP bu demokrat ve özgürlükçü çizgiden uzaklaşarak ulusalcı çizgiye yaklaşmış ve sorunun asayiş yönünü öne çıkartıp kimlik boyutundan kaynaklanabilecek riskleri yüksek sesle ve hararetle ifade eden bir partiye dönüşmüştür.

SDE Analiz

yeni bir alternatif olma arayışına girdi. Bölgenin farklı illerinde seçim mitingleri veya toplantı ve ziyaretleri yapılmaya başlandı. Kılıçdaroğlu ilk defa 19-21 Şubat 2011'de Van'da düzenlenen "Kürt Açılımı" toplantısında "Kürt Sorunu"ndan söz etti.

2011 beyannamesinde güvenli ve huzurlu bir Türkiye için CHP, dış ilişkilerde ülkelerin teröre karşı aldıkları tutumu önemle gözeteceklerini ve ticari ve ekonomik ilişkilerini buna göre belirleyeceklerini ifade etmektedir. Terörle mücadelede, başta NATO Antlaşması ve BM'nin terörle mücadele sözleşmeleri olmak üzere, uluslararası sözleşmelerde Türkiye'ye tanınan hakları sonuna kadar kullanacaklarını ve başka ülkelerin de bu çerçevedeki yasal yükümlülüklerini uluslararası düzeyde vurgulayacaklarını bildirmektedir. Buradan hareketle, CHP'nin terörle mücadele politikalarının uluslararası örgüt üyelikleri kapsamında şekilleneceği anlaşılmaktadır. Terör örgütlerinin devamlılığının en önemli unsurlarından biri olan finans kaynaklarının saptanacağı ve kaynak aktarımının önleneyeceği konusuna da önemle vurgu yapılmaktadır. Ayrıca Beynamede terörle mücadelede sadece "silahlı mücadele" anlayışı yerine, devletin tüm organlarının, halkın ve medyanın desteğiyle bütüncül mücadele anlayışı ve iradesinin egemen kılınması önerisi de bulunmaktadır. Bu yönüyle CHP, bir anlamda AK Parti'nin savunduğu ve hayata geçirmeye çalıştığı sivil iradeye dayalı çok boyutlu terörle mücadele politikalarına paralel bir yaklaşım sergilemektedir.

Milliyetçi Hareket Partisi Seçim Beyannamesi (MHP)

MHP, geleneksel olarak Kürt sorunu tanımlamasını kabul etmemekte ve konuyu dış güçlerin Türkiye'ye karşı bir oyunu, "terör, güvenlik ve asayiş" sorunu olarak ele almayı tercih etmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde bölgedeki feodal yapıya da vurgu yapılarak bölgenin sosyo-ekonomik ve eğitim alanındaki eksiklerinin de sorunun kaynağında önemli rol oynadığına işaret etmektedir.

MHP geleneği içerisinde Kürt meselesine ilişkin olarak hazırlatılan ilk ve tek çalışma MÇP döneminde yapılmıştır. "Doğu ve Güneydoğu Anadolu Meselesi" isimli bu raporda "Kürtlerin, Türk soyundan geldiği, Kürt diye bir etnisitenin ve Kürtçe diye bir dilin olmadığı, Osmanlıcanın bir türevi olduğu" ifade edilerek Tek Parti dönemini hatırlatan bir inkar ve red politikası kabul edilmiştir.

MHP, geleneksel olarak Kürt sorunu tanımlamasını kabul etmemekte ve konuyu dış güçlerin Türkiye'ye karşı bir oyunu olarak ele almayı tercih etmektedir. Bölgedeki feodal yapıya da vurgu yapılarak bölgenin sosyo-ekonomik ve eğitim alanındaki eksiklerinin de sorunun kaynağında önemli rol oynadığına işaret etmektedir.

SDE Analiz

Günümüzde MHP maliyeti her geçen gün artan bu sorun karşısında adeta ikili bir politika izlemektedir. Özellikle Devlet Bahçeli'nin Genel Başkanlığı sürecinde sorunun toplumsal bir çatışmaya dönüşmesini, Türkler ile Kürtler arasında etnik bir çatışma düzeyine çıkmasını engellemek adına ülkücü gençliği sokaklardan ve şiddetten uzak tutma konusunda çok ciddi bir hassasiyet ve sorumluluk örneği ortaya koyulmuştur. Ancak diğer taraftan ise, bu sorun üzerinden devamlı olarak gerilim çıkarma, kanlı eylemler, çatışmalar ve şehitler üzerinden siyasi kazanç elde etme yollarına başvurulmaktadır. Bu birbiriyle çelişen tutum özellikle Referandum ve 12 Haziran seçimleri öncesi büyük hız kazanmıştır.

MHP'nin sorunun çözümüne çok büyük bir katkısı olabilir. Ancak, 12 Eylül Referandum sonuçları MHP'ye oy veren kitlelerin bir kısmının Türkiye'deki demokratikleşme çabalarını olumlu karşıladığını ve devamını istediğini ortaya koymasında rağmen MHP'nin hala ısrarla bu yöndeki genel eğilimlere sırtını dönmesi pek anlaşılır bir politika değildir. MHP, özellikle Demokratik Açılımın başlatıldığı 2009'dan itibaren normalin çok üstünde bir çabayla soruna karşı sert, gerilimi artırıcı, siyasi çıkar elde etmeye yönelik bir yaklaşım içerisine girmiş bulunmaktadır. Bu yönüyle aslında bir tarafta BDP'nin gösterdiği çözümü engelleyici rolü diğer tarafta MHP göstermektedir. Bu nedenle MHP geleneği 12 Eylül Referandumu, Ergenekon ve Balyoz davaları ve Açılım konularında gösterdiği sert ve uzlaşmaz tavır ile kendi tabanında dahi çok ciddi eleştirilere maruz kalmaktadır.

MHP seçim meydanlarında kullandığı "Terörle müzakere olmaz, mücadele olur" sloganıyla da sahip olduğu yaklaşımdan henüz taviz vermediğini, konuyu tam anlamıyla asayiş, güvenlik ve terör eksenli gördüğünü bir kez daha teyit etmektedir. Toplumun bütün kesimlerinin daha iyi bir gelecek, ileri demokrasi, müreffeh bir ülke ve toplumsal barış istediği bir ortamda MHP'nin toplumun bu beklentilerine cevap verememesi halinde 12 Haziran seçim sonuçları ve sonrasındaki parti içi sorunlar MHP için pek de iç açıcı olmayabilir.

2011 beyannamesinde MHP, güvenlik ve terör konusuna geniş yer vermiştir. İlk olarak önleyici kolluk hizmetine ağırlık verileceği ve istihbarat hizmetlerinin etkinleştirileceğine dikkat çekilmiştir. Beyannamede vatandaşların can ve mal güvenliğine yönelik tehditlerin ortadan kaldırılmasına yönelik bir dizi taahhütlerde bulunmaktadır. Güvenlik birimleri arasındaki eşgüdümün sağlanacağına ve güvenlik personelinin çalışma koşullarının iyileştirileceğine yer verilmiştir.

**12 Eylül
Referandum
sonuçları MHP'ye
oy veren kitlelerin
bir kısmının
Türkiye'deki
demokratikleşme
çabalarını olumlu
karşıladığını ve
devamını istediğini
ortaya koymasına
rağmen MHP'nin
hala ısrarla bu
yöndeki genel
eğilimlere sırtını
dönmesi pek
anlaşılır bir politika
değildir.**

SDE Analiz

MHP'nin savunma politikalarına bakacak olursak, diğer partiler gibi MHP de güçlü ve caydırıcı bir ordunun önemine vurgu yapmaktadır. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) hareket kabiliyetinin artırılacağı ve caydırıcılığının yükseltileceği hedeflenmektedir. Bu kapsamda "TSK'nin görevini çağın şartlarına uygun ve başarılı bir biçimde yerine getirebilmesi ve hareket kabiliyetinin artırılmasını ve caydırıcılığının yükseltilmesini teminen, askeri modernizasyon programı başlatılarak silah, teçhizat ve ileri teknoloji kullanma kabiliyeti bakımından dünyanın en güçlü ordularından birisi olmasının sağlanacağı" belirtilmiştir. Ayrıca yerli harp sanayinin geliştirilmesinin çok önemli ve acil bir konu olduğuna vurgu yapılmıştır. Ancak burada TSK'da profesyonelleşme ve askerlik sürelerine ilişkin herhangi bir görüş ortaya konmadığı dikkat çekmektedir.

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloğu Seçim Beyannamesi

BDP destekli bağımsız adaylar adına Emek, Demokrasi ve Özgürlük Platformu tarafından hazırlanan beyannamesi tam anlamıyla AK Parti karşıtlığı üzerine kurulu bir metindir. Beynamede "bir yandan çatışmadan beslenen öte yandan kendisi dışında herkesi savaş yanlısı ilan eden AKP'nin iki yüzünü de teşhir edeceğiz ve kalıcı barış için inisiyatif olacağız" ifadesine yer verilmiştir. Köy koruculuğu sisteminin tamamen kaldırılması, geçmişle yüzleşmek için hakikatleri araştırma ve adalet komisyonu kurulması, zorunlu askerlik uygulamasının kaldırılması ve vicdani ret hakkının tanınması da Beynamedeki önemli taahhütlerdendir. Ayrıca, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kuzey Irak'a yaptığı sınır ötesi operasyonlar kastedilerek, silahlı kuvvetlerin hiçbir şekilde sınır dışına gönderilmeyeceği ve hiçbir ülkenin toprak bütünlüğü ve sınır dokunulmazlığının da ihlal edilmeyeceği vurgulanmaktadır. Bünyesindeki radikal sol ve ayrılıkçı politik görüşlerin esintisiyle NATO'dan çıkılmasını ve ülkedeki tüm yabancı askeri üslerin kapatılmasını da önermektedir.

Beynamede, demokratik öz yönetim ya da onunla eşanlamı olarak kullanılan demokratik özerklik "demokratik Cumhuriyetin özüne uygun niteliklerin pekiştirilmesi" olarak tanımlanmaktadır.

BDP, Demokratik Açılım sürecine olumlu katkı sağlamak yerine açılımın eksik yönlerini abartmak suretiyle süreci baltalamaya çalışma yolunu tercih etmektedir. Burada BDP yasal ve yasa dışı yollarla elde ettikleri tabanı kaybetme riski ile karşı karşıya olduklarını düşünmektedirler. Açılım ve diğer

BDP beyannamesi tam anlamıyla AK Parti karşıtlığı üzerine kurulu bir metindir. Beynamede "bir yandan çatışmadan beslenen öte yandan kendisi dışında herkesi savaş yanlısı ilan eden AKP'nin iki yüzünü de teşhir edeceğiz ve kalıcı barış için inisiyatif olacağız" ifadesine yer verilmiştir.

SDE Analiz

her türlü gelişmeler sonucunda ciddi anlamda taban kaybettiklerini ve ade- ta varlık nedenlerinin ortadan kalktığını düşünerek çok sert tepkiler göster- mekte, gerilim siyasetini tercih etmektedirler.

Ayrıca 12 Haziran seçimleri öncesindeki KCK operasyonlarının Kürt siyaset- çilerini tasfiye etmek amacıyla yapıldığı da önemli bir propaganda malze- mesidir. KCK operasyonları neticesinde tutuklanan altı isim BDP'nin destek- ledi bağımsız adaylar arasında yer almıştır.

Kürt siyasi hareketi tüm stratejilerini devletin inkar ve asimilasyon politika- larını temel alarak oluşturmuştur. Ancak Başbakan Erdoğan 22 Mayıs'ta Van'da 2 Haziran'da Diyarbakır'da yaptığı seçim mitinglerinde Türkiye'de artık Kürtlere karşı inkar, red ve asimilasyon döneminin bittiğini ve bundan geri dönüşün de artık mümkün olmadığını ifade etti. Devletin en üst konu- munda bulunan Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün ve Başbakan Erdoğan'ın aynı yöndeki açıklamaları dikkatle incelenmelidir. Devletin Kürt kimliğini tanıması, sorunun çözümü yolunda önemli adımlar atması, toplumun farklı kesimlerinin ortak düşünce, tartışma ve çözüm üretme sürecini dâhil olması sonucunda Kürt siyasi hareketinin de buna paralel söylem ve stratejilerini gözden geçirmesi gerekmektedir.

PKK ve Öcalan ile ilişki, şiddeti açıkça kınamama ve reddetmeme şu anda BDP'nin önündeki en ciddi sorunların başında gelmektedir. BDP artık yasal meşru ve demokratik bir siyasi parti hüviyetini kazanmak zorundadır. Ancak mevcut gerçekler ışığında BDP'nin bir kalemde PKK ve Öcalan ile bağlarını koparmasını beklemenin ne kadar mümkün olabileceğini de iyi değerlen- dirmek gerekir.

Sorunun çözümü yolunda herkesin açık kalple, samimiyetle ve dürüst bir şekilde ortaya çıkması, birbirine güvenmesi ve ortak değerler etrafında bir araya gelmesi büyük önem taşımaktadır.

**12 Haziran
seçimleri
öncesindeki KCK
operasyonlarının
Kürt siyasetçilerini
tasfiye etmek
amacıyla yapıldığı
da önemli bir
propaganda
malzemesidir.
KCK operasyonları
neticesinde
tutuklanan altı isim
BDP'nin destekledi
bağımsız adaylar
arasında yer
almıştır.**

SDE Analiz

Siyasal Partilerin Seçim Beyannamelerinin Ekonomi Programları Açısından Bir Karşılaştırması

Seçim beyannameleri, siyasi partilerin tek başlarına veya koalisyon ortağı olarak iktidara geldiklerinde uygulayacakları politikalar hakkında bilgi içerir. Bu beyannamelerde ekonomik ve sosyal sorunların çözümüne genellikle geniş yer verilir. Bunun nedeni ise, ekonomik sorunlara ilişkin çözüm önerileri doğrudan vatandaşların yaşam standardını etkileyecek olmasıdır.

Parlamentoda grup kurması muhtemel olan siyasi partilerin (Ak parti, CHP, MHP ve BDP destekli Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloğu) 12 Haziran 2011 seçimleri için hazırladıkları seçim beyannamelerinin sosyo-ekonomik sorunlara ilişkin tespitleri ve çözüm önerileri değerlendirildi.

Adalet ve Kalkınma Partisi Seçim Beyannamesinde Ekonomi

Ak Parti'nin seçim beyannamesinin başlığı ve içeriği incelendiğinde, ekonomi politikalarına ilişkin olarak altı hususun ön plana çıktığı görülmektedir. İlk olarak, Ak Parti'nin seçimden çok önceleri dillendirmeye başladığı Cumhuriyetin 100'üncü yılı söylemine seçim beyannamesinde ulaşılacak hedefler noktasında yer vermiştir. Ak Parti'nin seçim beyannamesinde önümüzdeki üç seçim dönemini kapsayan bir ufku benimsemesi, uzun vadeli düşünebilme ve planlayabilme yeteneğinin ortaya konması açısından önem arz etmektedir. Seçim beyannamesi açıklanırken bazı projelerin zamanla açıklayacağını söyleyen Ak Parti, ufuk uzunluğunu Kanal İstanbul Projesi gibi "çılgın projeleri" ile daha da görünür kılmıştır. Bu tür bir ufuk uzunluğu, "kendine güven" açısından oldukça önemlidir. Zaten Ak Parti, 2002 sonrası ekonomi konularındaki başarısında "güveni" tesis etmiş olmalarının çok önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Ak Parti'nin seçim beyannamesi uzun vadeli düşünebilme ve planlayabilme yeteneğinin ortaya konması açısından önem arz etmektedir. Seçim beyannamesi açıklanırken bazı projelerin zamanla açıklayacağını söyleyen Ak Parti, ufuk uzunluğunu Kanal İstanbul Projesi gibi "çılgın projeleri" ile daha da görünür kılmıştır.

SDE Analiz

“Türkiye Hazır Hedef 2023” başlığını taşıyan seçim beyannamesinde, ekonomik sorunlara ilişkin çözüm önerileri “Büyük Ekonomi” başlığı altında yarın tılı bir şekilde tartışılmaktadır. Türkiye’nin Cumhuriyetin 100’üncü yılında, büyüklük bakımından dünyanın ilk 10 ekonomisi içinde yer alması, enflasyonun ve faiz oranlarının katılıcı olarak tek haneli rakamlarda tutulması, ihracatın 500 milyar dolara ulaşması, kişi başına milli gelirin 25 bin dolara yükselmesi ve en az 2 trilyon dolarlık bir ekonomi büyüklüğüne ulaşılması hedeflenmiştir.

AK Parti’nin seçim beyannamesinde ekonomi politikalarına ilişkin ikinci husus ise, içerik zenginliğidir. Beyannamede, küresel ekonomik gelişmelerden ödemeler dengesine, Ar-Ge ve inovasyondan savunma sanayine ve para politikasından gümrük hizmetlerine kadar toplamda yirmi bir alt başlık altında sınıflandırılan konulara ilişkin tespitlerini ve çözüm önerilerini “Büyük Ekonomi” başlığı altında sunmaktadır. Konular toplamda 44 sayfada (30’dan 74’e kadar) tartışılmaktadır.

Ak Parti beyannamesindeki üçüncü husus ise, ekonomi politikalarının çözümüne ilişkin makul hedeflerin benimsenmiş olmasıdır. Dünyanın en büyük on ekonomisi arasına girme hedefi, yaklaşık ortalama yıllık yüzde 5-5.5’lik gibi bir büyüme oranının belirlendiği anlaşılmaktadır. Ekonomi konusunun alt başlıkları tartışılırken, halen iktidarda olduğu dönemde çeşitli bakanlık veya kamu kurumları tarafından geliştirilen strateji belgeleri (Sanayi Stratejisi Belgesi, İstihdam Stratejisi Belgesi gibi) ve bu belgelerin uygulamaya konulan eylem planlarına seçim beyannamesinde yer verilmiştir. Bu strateji belgelerinde yer alan somut hedeflerin seçim beyannamesinde de aynen benimsendiği görülmektedir. Makro büyüklüklere ilişkin olarak ortaya konulan somut hedeflerin Türkiye gerçekleriyle örtüşen makul büyüklükler olduğu anlaşılmaktadır.

Seçim beyannamesindeki dördüncü husus ise, makroekonomik istikrarın öne çıkması ve bunu bozucu ekonomi politikalarından kaçınılmaya çalışılmasıdır. Bu çerçevede beyannamede, 2001 krizi ve Küresel Kriz karşılaştırması yapılmaktadır. 2001 krizinin ülkenin kötü yönetilmesinin bir sonucu olduğu ve bu süreçte başkalarının Türkiye’yi yönettiği belirtilirken, Küresel Krizin dışarıda ortaya çıktığı ancak bu süreci Ak Parti’nin içeride iyi yönettiği ve dolayısıyla “krizin teğet geçtiği” ifade edilmektedir. Beyanname, küresel ekonomideki kırılganlıkların farkında olarak, son sekiz yılda oluşturulan dengelerin bir seçime heba edilmeyeceğini ve makro ekonomik istikrarın

AK Parti seçim beyannamesinde, küresel ekonomik gelişmelerden ödemeler dengesine, Ar-Ge ve inovasyondan savunma sanayine ve para politikasından gümrük hizmetlerine kadar toplamda yirmi bir alt başlık altında sınıflandırılan konulara ilişkin tespitlerini ve çözüm önerilerini “Büyük Ekonomi” başlığı altında sunmaktadır.

SDE Analiz

sürdürüleceğini vurgulamaktadır. “Şeffaflık”, “süreklilik”, “tutarlılık” ve “ön-görülebilirlik” prensipleri üzerine bina edilen ekonomi politika çerçevesinin ekonomik istikrarı sağlamaya yönelik olduğu ifade edilmektedir. Bu çerçevede, seçim ekonomisi uygulamasından kaçınılacağı belirtilmektedir.

Beşinci husus, Ak Parti’nin seçim beyannamesinde “yaptıklarımız yapacaklarımızın garantisidir” yaklaşımının öne çıkarılmaya çalışılmasıdır. Beyanname, ekonomi başlığı altında yer alan konular tartışılırken, 2002’deki hali, mevcut durumu ve 2023 hedefi şeklinde bir karşılaştırmalı perspektifin benimsendiği görülmektedir. Enflasyondan sağlık harcamalarından, borçlanmadan bölünmüş yollara, kamu yatırımlarının süresinden özelleştirmeye, Merkez Bankası rezervlerinden istihdam teşvik paketlerine birçok konuda kat edilen mesafe ortaya konulmuş ve her bir konuda 2023 hedefi beyan edilmiştir.

Altıncı husus, Ak Parti, yoksulluk, sosyal yardımlar, eğitim, sağlık ve engellilerle ilgili önerilerini, “Güçlü Toplum” başlığı altında ayrıca ele almaktadır. Bu kapsamda özellikle sosyal politika alanında yaptıklarını ve yapacaklarını açıklamaktadır. Özellikle rekabetçi bir ortamda insanı ve insanın niteliklerini korumaya yönelik olarak, ekonomi politikaları ile sosyal politikaların “sosyal restorasyon” çerçevesinde bütünleştirildiği ve bunun sürdürüleceği beyan edilmektedir.

Yedinci husus ise, iki dönem iktidarda olan Ak Parti’nin ekonomideki kırıl-ganlıkların farkında olduğunu göstermesidir. Cari açık sorununun çözümü için rekabetçiliği artıracak ve yatırım ortamını iyileştirecek düzenlemeleri içeren yapısal reformlara devam edileceği beyan edilmektedir. Benzer şekilde, cari açık üzerinde önemli bir baskı unsuru olan enerjide dışa bağımlılığı azaltmaya dönük önlemler alınırken, nükleer enerjinin de hızla hayata geçirileceği ifade edilmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi Seçim Beyannamesinde Ekonomi

CHP’nin 12 Haziran için hazırladığı seçim beyannamesinde ekonomi politikaları çok önemli bir yer tutmaktadır. Ekonomi politikalarında birkaç husus ön plana çıkmaktadır. İlk husus, seçim öncesi 100. Yıl söylemine ilişkin önemli bir açıklaması bulunmasa da, CHP’nin seçim beyannamesinde de, ufuk uzunluğunun önemli bir yer tutmasıdır. CHP’nin 100. Yıl Hedefleri ise, yüzde 7’lik bir büyüme oranı ile 2,6 trilyon dolarlık bir ekonomiye ve 31

Ak Parti’nin seçim beyannamesinde “yaptıklarımız yapacaklarımızın garantisidir” yaklaşımı öne çıkarılmaya çalışılmıştır. Beyanname, ekonomi başlığı altında yer alan konular tartışılırken, 2002’deki hali, mevcut durumu ve 2023 hedefi şeklinde bir karşılaştırmalı perspektifin benimsendiği görülmektedir.

SDE Analiz

bin 500 dolarlık kişi başına Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya yükseltilmesi, ilk on ekonomi içinde yer alması, ihracatın 650 milyar dolara yükselmesi, her yıl ortalama 800 bin kişiye istidam yaratılması, işsizlik oranının yüzde 6'ya düşürülmesidir. Ayrıca Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da ortalama yüzde 9,5 oranında büyümesi, bölgesel farklılıkların azaltılması ve bunun sonucunda bu bölgelerin kişi başına gelirlerinin Türkiye ortalamasının yüzde 75'ini yakalaması beyannamede yer almaktadır.

İkinci husus, AK Parti gibi, CHP'nin seçim beyannamesi de ekonomi politikaları alanında zengin bir içeriğe sahiptir. CHP, ekonomi programını, sürdürülebilir kalkınma için "üreten, büyüyen, paylaşan, çevre dostu ekonomi" başlığını toplam 27 sayfada (19'dan 46'ya kadar) ve yaklaşık kırk alt başlık ile tartışmaya açmaktadır. Bu alt başlıklar çok geniş bir yelpazedeki sorunlara odaklanmaktadır. Nükleer enerjiden istihdam seferberliğine, Ar-Ge ve yenilikçilik çalışmalarından tarımsal desteklere ve bilişim reformundan sanayi ve sanayiciye desteğe beyannamede yer almaktadır. Konular daha çok maddeler halinde ve hedeflerin ne olacağına yönelik bir tarzda ele alınmaktadır.

**AK Parti gibi,
CHP'nin seçim
beyannamesi de
ekonomi politikaları
alanında zengin
bir içeriğe sahiptir.
CHP, ekonomi
programını,
sürdürülebilir
kalkınma için
"üreten, büyüyen,
paylaşan, çevre
dostu ekonomi"
yaklaşık kırk
alt başlık ile
tartışmaya
açmaktadır.**

Üçüncü husus, CHP'nin sosyal devlet söylemini ön plana çıkarmaya çalışmasıdır. Ak Parti gibi CHP'de yoksulluk ve yoksullukla mücadele ile ilgili konuları ayrı bir başlık altında sunmayı uygun görmüştür. Bu çerçevede kamuoyunda sıkça gündeme gelen aile sigortasının, engellilere desteğin, çocuklara yardımların genel özellikleri maddeler halinde sunulmaktadır. Ayrıca, CHP, seçim beyannamesinde yer alan birçok ekonomik ve sosyal konuda ayrıntılı projeler geliştirmeye çalışmaktadır. Aile sigortası, bedelli askerlik, üreten ekonomi, yeni ekonomi stratejisi gibi raporlar üretmiştir. Önceki seçimlerde daha çok rejim sorunu üzerinden siyaset yapman bir partinin toplumun sorunlarına ilişkin somut projelerle siyasete yönelmesi, Türkiye demokrasisi açısından önemli bir kazançtır.

Dördüncü husus, CHP, bir yandan makro dengelerin korunacağını ve diğer yandan yaratılan refahın toplumun tüm kesimleri tarafından hakça paylaşılacağı beyan edilmesidir. Makro anlamda, para politikasında şeffaflığın sağlanacağı, kamu reformunun gerçekleştirileceği, kurallı maliye politikasının benimseneceği ve mali disiplinin sürdürüleceği ifade edilmektedir. Ayrıca Merkez Bankası, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Sermaye Piyasası Kurulu, Hazine Müsteşarlığı ve Maliye Bakanlığı'nın birlikte hareket etmesini sağlayacak bir Finansal İstikrar Kurulu'nun oluşturulması düşünülmektedir.

SDE Analiz

Beşinci husus, toplumun birçok kesimine yönelik olarak çok sayıda destekler öngörmesidir. Bu bağlamda, yoksul ailelere, çocuklara, emeklilere, öğren-ciye, tüketiciye, kırsal kalkınmaya, esnafa, çiftçiye ve hayvancılığa bir dizi destekler ve muafiyetler düşünülmektedir. Bu destekler maddeler halinde sıralanmıştır. Ancak bu desteklerin büyüklüğü belirsizliğini korumakta ve bu destekleri karşılamak için gerekli olan kaynağın nereden ve nasıl karşılanacağı da detaylı bir şekilde açıklanmamaktadır.

Altıncı husus ise, kamu müdahaleciğinin öngörülebilmemesidir. CHP, Ziraat bankası ve Halk Bankası gibi kamu bankalarının özelleştirilmeyeceğini ve şeker fabrikalarının özelleştirme kapsamı dışına alınacağını beyan edilmektedir. Ayrıca özellikle Doğu ve Güneydoğu’da kamunun aktif olarak ekonomiye müdahale etmesi, istihdam yaratması ve böylelikle bölgesel gelişmişlik farkının azaltılması gerektiği beyan edilmektedir.

Milliyetçi Hareket Partisi Seçim Beyannamesinde Ekonomi

Seçim beyannamesini ilk sırada açıklayan MHP’in seçim beyannamesinde de ekonomi politikaları ön plana çıkmaktadır. İlk olarak, MHP’nin de ufuk uzunluğunu beyannameye yansıtmış olmasıdır. Ak Parti’nin Cumhuriyetin 100. Yılı söylemini kullanacağını tahmin ederek, kendi seçim beyannamesinin başlığına bunu yansıtmıştır: “2023’e Doğru Yükselen Ülke Türkiye Sözleşmesi”. MHP, 2023 vizyonunu üç dönemde ardı ardına iktidar olma hedefiyle şekillendirmektedir: “Onarım ve toparlanma (2011-2015)”, “gelişme, bütünleşme ve atılım (2015-2019)” ve “lider ülke (2019-2023)”. Her bir dönemde ekonominin yıllık ortalama yüzde 7 büyümesi, her bir dönemde yıllık 700 bin yeni istihdam yaratılması, GSYİH’nın 2023’te 2.1. trilyon dolara ve kişi başına gelirin 25 bin dolara yükseltilmesi ve ihracatın 400 milyar dolara ulaşması hedeflenmektedir. Dış ve iç şartların her zaman aynı olacağı varsayımıyla; MHP, lineer bir şekilde 2023 hedeflerine ulaşmayı öngörmektedir.

İkinci husus, beyanname içeriği ile ilgilidir. Ak Parti ve CHP gibi MHP’nin beyannamesi içerik açısından oldukça zengindir. MHP, ekonomik sorunlara ilişkin tartışmaları, “Ekonomik Hedef ve Politikalar” başlığı altında yer alan on bir alt konuyu 37 sayfada (63’ten 90’a kadar) tartışmaktadır. Sorunların tespiti ve çözüm önerileri, para ve maliye politikaları, özelleştirme, finansal piyasalar ve bankacılık, kamu maliyesi ve borç yönetimi politikası gibi alt başlıklar çerçevesinde yapılmaktadır.

Ak Parti ve CHP gibi MHP’nin beyannamesi içerik açısından oldukça zengindir. MHP, ekonomik sorunlara ilişkin tartışmaları, “Ekonomik Hedef ve Politikalar” başlığı altında yer alan on bir alt konuyu 37 sayfada (63’ten 90’a kadar) tartışmaktadır.

SDE Analiz

Üçüncü husus, MHP, yolsuzlukla mücadele, yoksullukla mücadele, çalışma hayatı ve sosyal güvenlik, bölgesel kalkınma, turizm, tarım ve kırsal kalkınma gibi sorunları ise ekonomiden ayrı olarak, ayrı başlıklar altında sunmaktadır. Bu çerçevede toplumun farklı kesimlerine değişik mali destek ve yardım öngörülmektedir.

Dördüncü husus ise, seçim beyannamesinde vaat ettiği harcamaların hangi kaynaklarla sağlanacağını beyannamede yeterince açıklanmamasıdır. Bir yandan makroekonomik istikrar, bütçe disiplini, cari açığın azaltılması, kamu ve özel sektör borçlarının sürdürülebilir seviyeye çekilmesini öngörmektedir. Diğer yandan birçok alanda kamu gelirlerini azaltıcı, vergi indirimleri ve muafiyetleri ve kamu giderlerini artırıcı, harcama ve destekleri içermektedir. Bu tür vaatler, her şeyden önce mali disiplini bozucu, bütçe açıklarını artırıcı ve dolayısıyla makroekonomik dengeleri yerinden oynatacak bir niteliktedir.

**Bağımsızlar Bloğu
ise, slayt şeklinde
hazırlanan yaklaşık
40 sayfalık seçim
beyannamesinin
13 sayfasını
"ekonomi, eğitim ve
sağlık" konularına
ayırmaktadır.
Ekonomi ayrı bir
başlık altında
tartışılmamaktadır.
Vaatlerinde ise
birkaç husus ön
plana çıkmaktadır.**

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloğu Seçim Beyannamesinde Ekonomi

Bağımsızlar Bloğu ise, slayt şeklinde hazırlanan yaklaşık 40 sayfalık seçim beyannamesinin 13 sayfasını "ekonomi, eğitim ve sağlık" konularına ayırmaktadır. Ekonomi ayrı bir başlık altında tartışılmamaktadır. Vaatlerinde birkaç husus ön plana çıkmaktadır. İlk olarak, ekonomik sorunlara ilişkin somut hedefler koyma yerine genel ifadelerin tercih edilmiş olmasıdır. Beyannamede yoksulluk ve yoksullukla mücadele, gelir dağılımında adalet, herkes için parasız sağlık ve sosyal güvenlik hakkı gibi konulara yoğunlaştığı görülmektedir.

İkinci husus ise, diğer partilerle karşılaştırıldığında, bağımsızlar bloğunun seçim beyannamesinin içeriğinin zayıf olduğu, tartışılan konuların sınırlı kaldığı ve yüzeysel olarak ele alındığı görülmektedir.

Üçüncü husus, beyannamede sendikal haklar ile bölgeler arasındaki ekonomik gelişmişlik düzeylerine vurgu yapılarak, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinin geri kalmışlığının giderilmesine yönelik "Merkezi Kalkınma Fonu" öngörülmesi ve ayrıca belirli yatırımların yoğunlaştırıldığı "Bölgesel Kalkınma Merkezleri" vaat edilmesidir.

Dördüncü husus ise, beyannamenin ekonomi programında sol bir bakış açısının kendini hissettirmesidir. "Tekelleşmeye karşı katılımcı toplum eko-

SDE Analiz

nomisi" başlığı altında, toplumdaki farklı kesimlerin ve çalışanların yönetime katılması planlanmakta ve ayrıca "çok ortaklı modern demokratik işletmeler ve kooperatifler" oluşturulması öngörülmektedir. Silahlanma ve savunma harcamalarının kısılarak, eğitime, sağlığa ve sosyal güvenliğe daha fazla pay ayrılması düşünülmektedir. Özelleştirme uygulamalarından vazgeçileceği ve parasız eğitim ve herkesin sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanacağı bir düzen öngörülmektedir.

***Silahlanma
ve savunma
harcamalarının
kısılarak, eğitime,
sağlığa ve sosyal
güvenliğe daha
fazla pay ayrılması
düşünülmektedir.
Özelleştirme
uygulamalarından
vazgeçileceği ve
parasız eğitim ve
herkesin sağlık
hizmetlerinden
ücretsiz
yararlanacağı
bir düzen
öngörülmektedir.***

SDE Analiz

Notlar

SDE Analiz

